

Haklar Projesi Avrupa Birliği tarafından desteklenmektedir

HAKLAR

HAKLAR PROJESİ

İNSAN HAKLARI İZLEME RAPORU

uğur ARASTIRMACI
mumcu GAZETECİLİK
VAKFI

»» 2023, ANKARA

Haklar Projesi Avrupa Birliği tarafından desteklenmektedir.

**HAK
LAR**

HAKLAR PROJESİ

İNSAN HAKLARI İZLEME RAPORU

Yazar:

► Doç. Dr. Serap Emil | ODTÜ Eğitim Bilimleri Bölümü

Proje Ekibi:

► Mehmet Arslan | Proje Direktörü
► Duygu Karabulut | Proje Direktör Yardımcısı
► Berke Yüksel | Proje Direktör Yardımcısı
► Deniz Beşenk | İnsan Hakları Uzmanı
► Tansu Pişkin | Savunuculuk Uzmanı

İzleme Toplantıları ve İzleme Çalıştayı Kolaylaştırıcıları:

► Tuğba Çanşalı
► Gökçe Kılıç
► Nurşah Yılmaz
► Melek Erdem Kodat
► Mustafa Çağrı Eren

**uğur
mumcu** ARAŞTIRMACI
GAZETECİLİK
VAKFI

» 2023, ANKARA

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Gençlik Servisleri Merkezi Derneği (GSM) sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Haklar Projesi Avrupa Birliği tarafından desteklenmektedir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
YÖNTEM	4
BÖLÜM 1	
1. İZLEME TOPLANTILARI BİREYSEL BULGULAR	5
1.1. İZMİR İZLEME TOPLANTISI 27 & 28 TEMMUZ 2023	12
1.1.1. İzmir Bireysel Bulgular	12
1.1.2. İzmir Grup Çalışmalarının Bulguları	13
1.2. İSTANBUL İZLEME TOPLANTISI 1 & 2 AĞUSTOS 2023	15
1.2.1. İstanbul Bireysel Bulgular	15
1.2.2. İstanbul Grup Çalışmalarının Bulguları	17
1.3. ANKARA İZLEME TOPLANTISI 12 & 13 AĞUSTOS 2023	19
1.3.1. Ankara Bireysel Bulgular	19
1.3.2. Ankara Grup Çalışmalarının Bulguları	20
1.4. MERSİN İZLEME TOPLANTISI 17 & 18 AĞUSTOS 2023	22
1.4.1. Mersin Bireysel Bulgular	22
1.4.2. Mersin Grup Çalışmalarının Bulguları	23
1.5. SAMSUN İZLEME TOPLANTISI 21 & 22 EYLÜL 2023	26
1.5.1. Samsun Bireysel Bulgular	26
1.5.2. Samsun Grup Çalışmalarının Bulguları	27
1.6. DİYARBAKIR İZLEME TOPLANTISI 25 & 26 EYLÜL 2023	29
1.6.1. Diyarbakır Bireysel Bulgular	29
1.6.2. Diyarbakır Grup Çalışmalarının Bulguları	30
1.7. MARDİN İZLEME TOPLANTISI 7 & 8 EKİM 2023	31
1.7.1. Mardin Bireysel Bulgular	31
1.7.2. Mardin Grup Çalışmalarının Bulguları	32
BÖLÜM 2	
2. İZLEME TOPLANTILARI BULGULARI	35
2.1. İzleme Toplantıları Program ve Veri Toplama	35
2.2. İzleme Toplantıları Genel Bulgular	37
2.3. İzleme Toplantıları Katılımcı Gözlem (Saha) Bulguları	39
2.4. Bireysel Mektuplar Bulgular	44
BÖLÜM 3	
3. İZLEME ÇALIŞTAYI BULGULARI	56
3.1. İzleme Çalıştayı Katılımcı Demografik Bilgileri	56
3.2. İzleme Çalıştayı Katılımcı Gözlem (Saha) Bulguları	61
3.2.1. Tanışma Oyunları	61
3.2.2. "Kendi ülkemizi kuruyoruz" Etkinliği	62
3.2.3. Vaka Analizi	64
3.2.4. Kampanya Çalışması	65
3.3. İzleme Çalıştayı Bireysel Değerlendirme Bulguları	66
SONUÇ	78

Haklar Projesi Avrupa Birliği tarafından desteklenmektedir.

HAKLAR

ŞEKİLLER

Şekil 1 Haklar Projesi Diyagramı	2
Şekil 2 Katılımcı Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	6
Şekil 3 Katılımcılar - Şehir	7
Şekil 4 Katılımcı Üniversite	8
Şekil 5 Faaliyet Alanları	8
Şekil 6 Üye Olunan STK, Kurum ve Kuruluşlar	9
Şekil 7 Hak İhlalleri ve Ayrımcılığa dair Farkındalık Düzeyi	39
Şekil 8 İnsan Hakları Alanında Hak Savunuculuğu	52
Şekil 9 Katılımcıların Cinsiyeti	56
Şekil 10 Katılımcıların Yaş Dağılımı	56
Şekil 11 Katılımcıların Fakülteleri	56
Şekil 12 Katılımcıların Eğitim Gördükleri Şehirler	57
Şekil 13 Katılımcıların Yaşadıkları Şehirler	57
Şekil 14 Katılımcıların faaliyet alanları	59
Şekil 15 Katılımcıların üye oldukları kurum ve kuruluşlar	59

HAKLAR PROJESİ ARALIK 2023 İZLEME RAPORU

“Başka Bir Dünya Mümkün”

Sevgili Gençler,

Kadın hakları, LGBTİ+ hakları ve Din ve İnanç hakları, bireylerin cinsiyet, cinsel yönelim ve inançları ne olursa olsun eşit saygı ve özgürlüklerinin tanınması üzerine kuruludur. Kadın hakları, cinsiyet eşitliği ve kadınların toplumdaki rolünü güçlendirmeyi, LGBTİ+ hakları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelindeki ayrımcılığa karşı koruma sağlamayı hedefler. Din ve inanç hakları ise bireylerin inançlarını özgürce yaşayabilmesini teminat altına alır.

Bu üç hak alanı, birbirleriyle iç içe geçmiş ve birbirlerini destekleyen yapılar oluşturur. Cinsiyet eşitliği, cinsel yönelim ve inanç özgürlüğünün savunulması, daha kapsayıcı ve adil bir toplum yapısının inşasını destekler. Her birinin gelişimi, diğerlerinin de güçlenmesine katkıda bulunur ve toplumsal ilerlemenin önemli bir parçasıdır. Bu hakların birleşik savunusu ve korunması, her bireyin özgürlüklerini tam anlamıyla yaşayabilmesi için kritik öneme sahiptir.

Avrupa Konseyi, gençlerin insan hakları üzerine güçlendirilmesini şiddet, ırkçılık, aşırılıkçılık, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve hoşgörüsüzlüğün yükselişine karşı bir önlem olarak görüyor. Bu yaklaşım, gençleri bu tür olumsuz eğilimlere karşı bilinçlendirmeyi ve etkin mücadele yöntemleri geliştirmeyi amaçlıyor.

Gençlerin insan hakları üzerine gelişimi, onlara toplumsal sorunlara karşı daha bilinçli, duyarlı ve etkin bir şekilde müdahale etme becerisi kazandırır. Bu süreç, gençleri toplumsal değişimin öncülerine dönüştürme ve uzun vadeli toplumsal barış ve istikrar sağlama potansiyeli taşır. Bu duygu ve düşüncelerle oluşturulan Haklar Projesi, toplumda insan

hakları kültürünün gelişmesi ve yaygınlaşması amacıyla gençlerle birlikte çalışmalar yürüterek, seslerini duyurabilmeleri için onlara demokratik alanlar yaratıyor.

Haklar Projesi'nin merkezinde gençler yer almaktadır. Okumakta olduğunuz İnsan Hakları İzleme Raporu gençlerin katılımı ve katkılarıyla hazırlanmış olup; kadın hakları, LGBTİ+ hakları ve din ve inanç haklarının gençlik çalışmaları açısından izlenmesi ve değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Gençlerin bu alanlardaki farkındalığını ve katılımını artırmayı hedefleyen Haklar Projesi, toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsel yönelim, din ve inanç özgürlüğü konularında önemli adımlar atmıştır. Rapor, bu konularda yapılan çalışmaların etkisini ve gençlerin bu süreçlerde nasıl etkin bir rol oynadıklarını detaylı bir şekilde inceliyor.

İnsan Hakları İzleme Raporu'nun hazırlanmasına katkı sağlayan başta AB Türkiye Delegasyonu olmak üzere, izleme toplantıları ve çalıştayları kolaylaştırıcıları olarak Öğrenme Tasarımları ekibinden Tuğba Çanşalı, Gökçe Kılıç, Mustafa Çağrı Eren, Nurşah Yılmaz ve Melek Erdem Kodat'a, Haklar Projesi ekibinden Duygu Karabulut ve Berke Yüksel'e raporu kaleme alan değerli hocamız Doç. Dr. Serap Emil'e, her aşamada yanımızda olan proje yürütücüleri Gençlik Servisleri Merkezi Derneği (GSM), Mardin Ortak Kadın İşbirliği Derneği (MOKİD) ve Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı'na (um:ag), yerelden toplantılara katılım göstererek değerli bilgi ve deneyimlerini paylaşan sivil toplum örgütlerine ve bu raporun başrolündeki siz gençlere içtenlikle çok teşekkür ediyoruz.

İnsan Hakları Gençlik İzleme Raporunun, insan hakları izleme ve savunuculuk yazınına katkılar sunması dileğiyle...

Mehmet Arslan

Haklar Projesi Direktörü

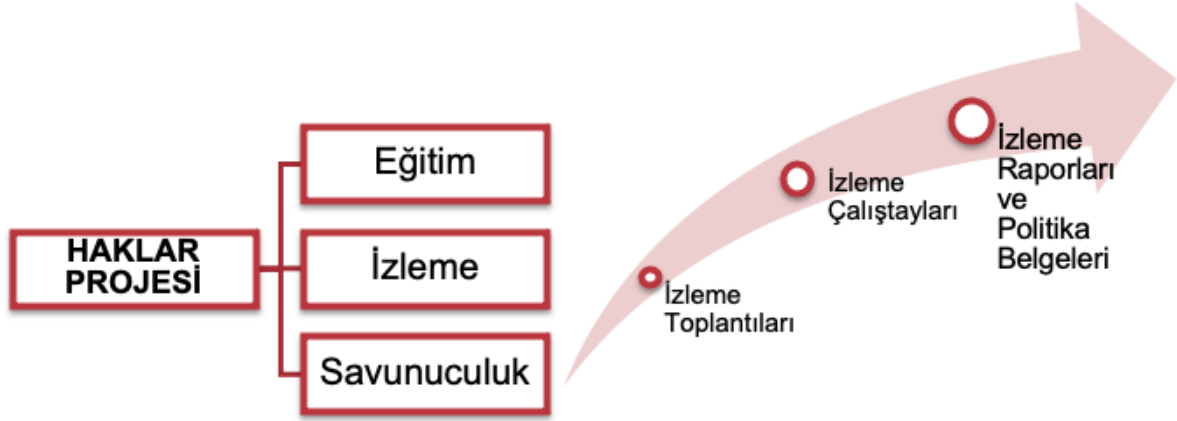
GİRİŞ

Haklar Projesi'nin genel amacı, din/inanç, kadın ve LGBTİ+ gruplarından gençlere yönelik ayrımcılığın ve insan hakları ihlallerinin önlenmesi için sivil toplumun güçlendirilmesidir.

Haklar Projesi'nin özel amacı, Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinden seçilen 7 proje ilinde ve Türkiye genelinde din/inanç, kadın ve LGBTİ+ gruplarından gençlere yönelik ayrımcılığı ve insan hakları ihlallerini önlemektir. Bu amaçla Haklar Projesi, 18 – 25 yaş aralığındaki üniversite öğrencisi gençlerin insan hakları politikalarının desteklenmesi, izlenmesi ve savunulmasına daha güçlü katılımını teşvik etmektedir.

Haklar Projesi; eğitim, izleme ve savunuculuk temelli hedefler rehberliğinde genelde ayrımcılık vakaları ile insan hakları ihlallerini azaltıcı politika önerilerinin geliştirilmesini; özelde ise şiddet, nefret söylemi ve nefret suçları ile mücadeleyi hedefler. Dolayısıyla, Haklar Projesi belirtilen amaç ve hedefler doğrultusunda insan hakları alanında gençlik katılımı ve gençlik güçlendirilmesini sivil toplumun örgütlenmesi temelinde kurarak toplumsal barış ve uzlaşının inşasında birleştirici roller üstlenmektedir.

İzleme hedefi doğrultusunda üniversite gençliğinin insan hakları ihlalleri ve politikaları alanlarında izleme ve uygulama faaliyetlerinin artırılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla, Haklar Projesi izleme toplantılarını, izleme çalıştaylarını, izleme raporlarını ve politika belgelerini katılımcı araçlar olarak kullanmaktadır.

Şekil 1 Haklar Projesi Diyagramı

Bu katılımcı araçlarla Haklar Projesi Araştırma Tasarımlarını belirlenmiştir. Buna göre,

Keşfedici – Üniversite öğrencisi gençlerin yaşadıkları/okudukları illerde projenin tematik alanları doğrultusunda deneyimledikleri ayrımcılık ve hak ihlalleri var mı? Bilgi ve veriler toplamak, bilinirlik ve farkındalıklarını ölçmek, gençlerin seslerini duyulabilir kılacak demokratik alanlar yaratmak

Betimleyici – Deneyimledikleri (varsa) ayrımcılık ve hak ihlallerinin ne olduğunu, nasıl olduğunu öğrenmek (5N1K alt kırılmalarına ayırarak – doğrudan alma, yorumlarını alma, özdeşünümsel süreçleri aktarma) buna karşı nasıl tepkiler verdiklerini görmek, deneyimlenenin yaşamlarında nasıl yansımaları olduğunu (uzun vadede nasıl olacağına dair düşüncelerini) öğrenmek

Açıklayıcı – İzleme toplantılarında incelenecek ulusal/uluslararası raporlara, araştırma ve gözlemlere karar verilerek toplantı esnasında araştırma nesnesi olarak alınacaktır. Araştırma nesnesi olarak alınan rapor(lar)da gençlerden sırasıyla aşağıdaki sorulara yanıtlar aramalarının istenmesi

1. Raporunda konuya dair ne anladıklarını aktarmalarını istemek (algılar, değerlendirmeler),
2. Projenin ilgili tematik alanlarıyla raporun bağlamını kurmalarını sağlamak,
3. Raporun içeriği ve proje bağlamında konu edilen tartışmanın günlük yaşantılarında nasıl karşılıkları olduklarını anlatmalarını sağlamak,
4. Raporun içeriği ve proje bağlamında konu edilen tartışmanın/sorunsalın neden ortaya çıktığına dair düşüncelerini, varsayımlarını, izlenimlerini almak ve (varsa) yerelin dinamikleriyle ilişkilendirmeleri kurmak,
5. Raporun içeriği ve proje bağlamında konu edilen tartışmaya karşı neler yapılabilir? (güçlendirme – talepleri alma – toplumsal değişim için gençler)

Anlayan – Faaliyet kapsamında yerelde gençlerin deneyimledikleri, gözlemledikleri ya da ulaştıkları kimlik temelli ayrımcılık ve hak ihlalleri kendi öznellikleri üzerinden anlaşılmasına çalışılmıştır.

Ayrıca, izleme toplantılarında projenin ilgili tematik alanlarında çalışmalar yürüten STÖ'ler de programlarda ilgili oturumlara katılmışlardır. Bu oturumlarda STÖ'ler insan hakları izlemesi ve savunuculuk hakkında hak ihlalleri ve ayrımcılık bağlamında çalışma alanları doğrultusundaki önerilerini, sahadaki gözlemlerini, bilgi-verilerini ve yerelin paydaş dinamikleri olarak deneyimlerini gençlerle ortak yapılandırılmış öğrenme alanları çevresinde paylaşmışlardır. Bu paylaşım alanları, gençlerin projenin ilgili tematik alanlarında yerelin farklılıklarını görmelerini sağlamıştır. Yerelde sivil toplum ve gençlik güçlendirmesiyle projenin tematik izlemesine fark yaratan etkiler sunmuştur. Projenin ilgili tematik alanlarında gençlerin sivil toplumla aidiyetlerini güçlendirerek bilinirlik ve farkındalık artırıcı, keşfedici nitelikteki çalışmalarını artırma potansiyeli ise başlıca etki olmuştur.

Yöntem

İzleme toplantıları ve Çalıştay, Öğrenme Tasarımları ekibi tarafından etkileşimli ve gençlerin aktif katılımı üzerine planlanmıştır. Vaka analizi, Duvar Gazetesi, Kendi Ülkemizi Kuruyoruz, Kampanya Oluşturma gibi grup çalışmalarının yanı sıra Tanışma Oyunları, Bireysel Mektup Yazma gibi aktivitelerle katılımcıların birbirleri ile olan etkileşimi ve bireysel değerlendirmeleri veri toplama amacıyla kullanılmıştır. Grup çalışmaları için ekip tarafından hazırlanan katılımcı gözlem formu kullanılırken, bireysel mektup ve toplantı değerlendirmeleri dijital olarak uygulanmıştır. Niceliksel bir çalışma olarak yürütülen toplantılar sonucunda yedi ilde gerçekleşen toplantılara ait saha notları ve bireysel mektuplar içerik analizi yapılarak bulgular elde edilmiştir.

Bu raporda bulgular üç ana bölüm altında verilmiştir. **Birinci bölümde** her bir ilde gerçekleşen İzleme toplantılarına ait Bireysel ve Grup Bulgular, seçilen gruplara ait dinamikleri yansıtması için ayrı ayrı verilmiştir. **İkinci bölümde** ise İzleme toplantılara ait saha notları ve bireysel mektuplar bulguları Haklar Projesinin amaçları çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu temalar dışında belirlenen bulgular da bu bölümde yer verilmiştir. **Üçüncü bölümde** ise İzleme Çalıştayına ait saha notları ve bireysel değerlendirme bulguları sunulmuştur. Son olarak, tüm bu değerlendirme ve bulgulardan yola çıkarak oluşturulan politika önerileri Politika Belgesinde verilmiştir.

BÖLÜM 1:

1. İZLEME TOPLANTILARI BİREYSEL BULGULAR

Haklar projesi kapsamında 1 Ağustos – 8 Ekim 2023 tarihleri arasında Üniversite Gençliği İnsan Hakları Politikaları İzleme Merkezi (UYMC) tarafından sağlanan bilgileri/verileri, yerel üniversite gençliğini ve yedi şehirde güvenilir ulusal/uluslararası raporları tartışmak ve mevcut bilgilerin/verilerin gözden geçirilerek bir sonraki gençlik izleme çalıştayında tartışılması amaçlanan İnsan Hakları İzleme Toplantıları (İZT) aşağıdaki yer ve tarihte toplam 84 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirildi.

İzleme Toplantılarının değerlendirilmesi ve veri toplamada şu araştırma sorusu temel alınmıştır: **Türkiye’de 18-25 yaş arası gençlerin temel haklar ve hak ihlallerine dair deneyimleri, gözlemleri ve/veya bakış açıları nedir?**

İzleme Toplantıları programı akışı tüm illerde aşağıda verildiği program çerçevesinde Öğrenme Tasarımları ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir.

1. Gün

09.30 - 09.45	Açılış konuşması ve projelerin tanıtılması
09.45 - 10.45	Katılımcılar arası tanışma ve beklentilerin alınması izleme toplantısı ilkelerin oluşturulması
10.45 - 11.00	Kahve Arası
11.00 - 12.30	Kimiz? Ne yapıyoruz? Ne düşünüyoruz?
12.30 - 13.30	Öğle yemeği
13.30 - 15.00	Tartışmalar ve paylaşımlar: Ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri. Bilgiler, veriler, vakalar
15.00 - 15.15	Kahve Arası
15.15 - 16.30	Tartışmalar ve paylaşımlar: Ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri. Bilgiler, veriler, vakalar / Günlük değerlendirme

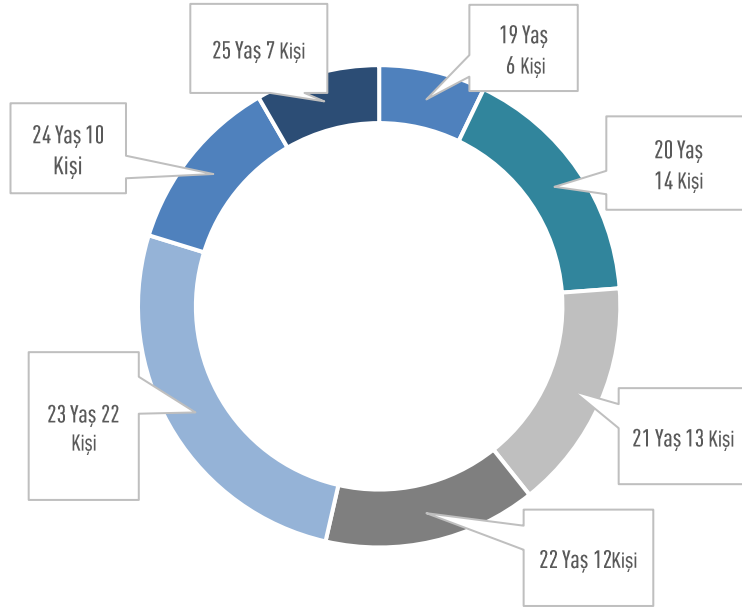
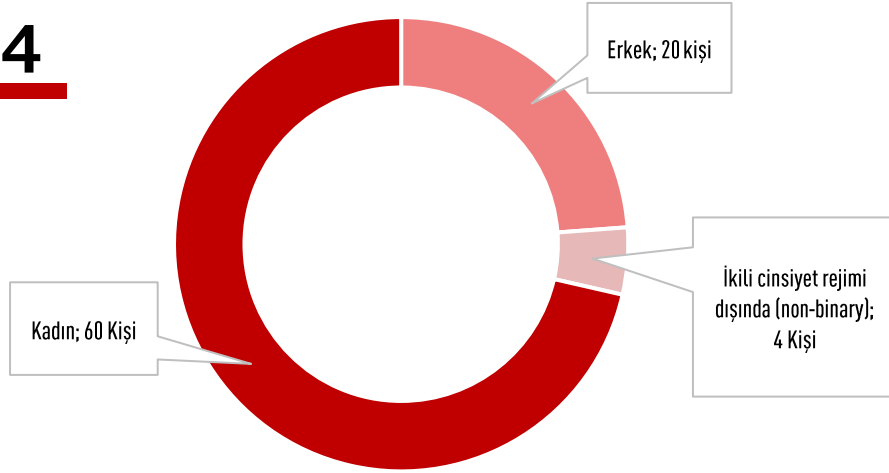

2. Gün

09.30 - 10.45	Güne başlama enerjisi. İnsan hakları raporları incelenmesi ve Duvar Gazetesi
10.45 - 11.00	Kahve Arası
11.00 - 12.30	Duvar Gazetesi ve Sunumu
12.30 - 13.30	Öğle Yemeği
13.30 - 15.00	İnsan Hakları Masaları
15.00 - 15.15	Kahve Arası
15.15 - 16.30	İnsan Hakları Masaları. Genel Değerlendirme

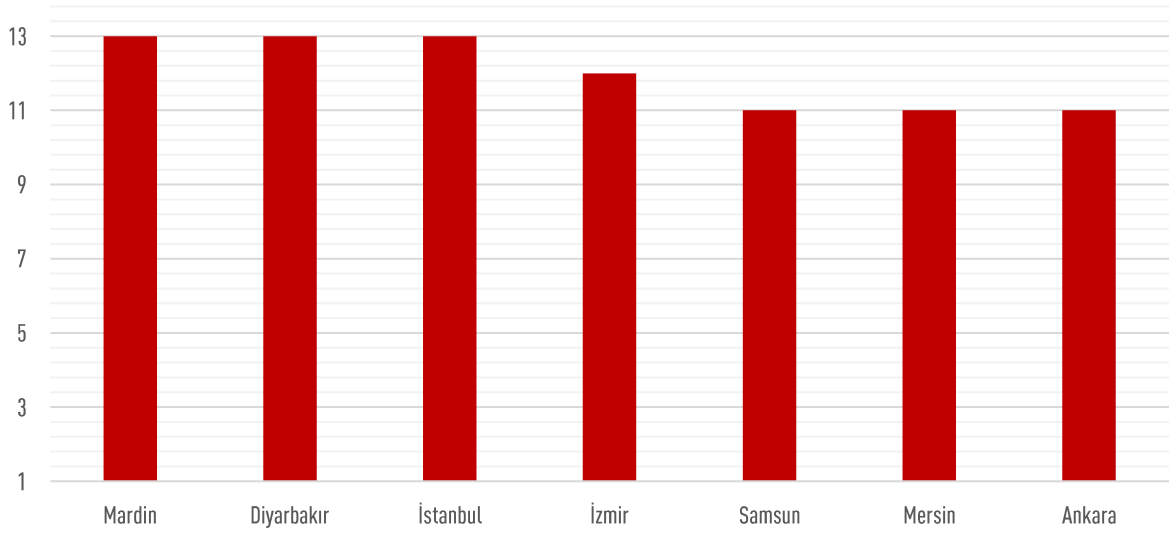
İzleme Toplantıları Katılımcı Demografik Bilgileri

84

Şekil 2 Katılımcı Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Katılımcı - Şehir

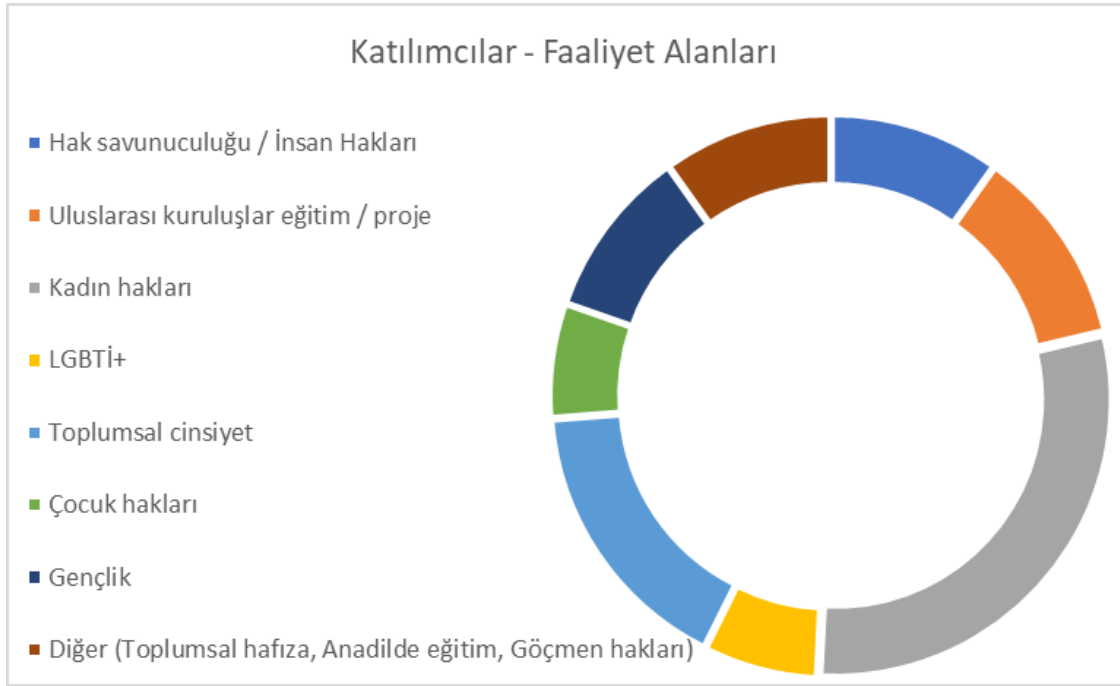

Şekil 3 Katılımcılar - Şehir

Katılımcı - Üniversite

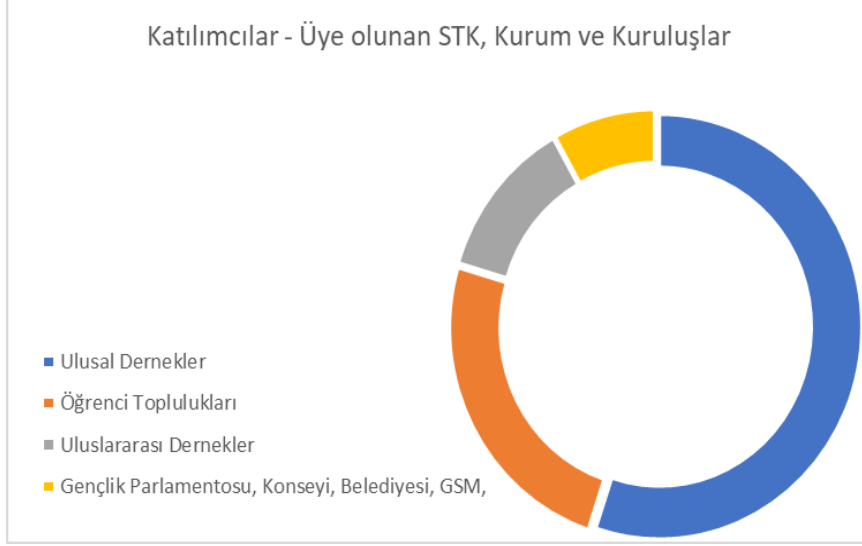

Şekil 4 Katılımcı Üniversite

Şekil 5 Faaliyet Alanları

Katılımcıların dahil olduğu faaliyet alanlarına baktığımızda **Kadın Hakları ve Toplumsal Cinsiyet konularında daha çok katılım** olduğu görülmektedir. Bunun yanında İnsan hakları, uluslararası kuruluşların projeleri ve gençlik konularının ikinci sırada yer aldığı görülür.

Şekil 6 Üye Olunan STK, Kurum ve Kuruluşlar

Katılımcıların İnsan Hakları ve Hak ihlalleri konularında üye ya da gönüllü olduğu STÖ'lere, kurum ve kuruluşları da şu şekilde özetleyebiliriz.

Ulusal Dernekler arasında Uçan Süpürge, Sivil Yaşam Derneği, Mardin Genç Kadın İniyatifi, Doğu ve Güneydoğu İş Kadınları Derneği, MOKİD, Ali İsmail Korkmaz Vakfı (ALİKEV), Bazalt Gençlik Derneği, Z Kuşağı Derneği, İnsan Hakları Derneği, Öğrenme Tasarımları, BİZ, Psikopark gibi kuruluşlar yer alırken,

Uluslararası Dernekler arasında Amnesty International, Cultural Arbitraries, Erasmus+, MUN Let's Do It gibi kuruluşlar,

Öğrenci Toplulukları alanında İnsan Hakları, Tıp Öğrenci Birliği, UniKuir, Hukuk, PDR, Hayvan ve Çevre konulu topluluklar ve

Son olarak **Gençlik katılımı** içeren Gençlik Parlamentosu, Kent Konseyi, Gençlik Belediyesi, GSM gibi kuruluşlar yer almaktadır.

18-25 yaş arası üniversite gençlerinin katıldığı İzleme Toplantıları sayısal demografik verilerinin yanı sıra, iller bazında katılımcıların saha notlarına karşılaştırmalı bakıldığında şu bulgular elde edilmiştir:

- Proje ortaklarının da aralarında olduğu Mardin ve Diyarbakır illerindeki gençlerin kendileri özne olarak hak ihlaline maruz kalmış ve hak savunuculuğu yapanlar oldukları görülürken; Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyükşehirlerde Türkiye'nin genelini yansıtan bir profil yer alırken, burada uluslararası katılımcıların da olduğu görülmektedir. Birçok açılarından katılımcıların özne olduğu ya da daha önceden hak savunuculuğu faaliyetlerinde aktif oldukları gözlenmiştir. Samsun ve Mersin'de ek olarak daha çok başkalarına yapılan hak ihlallerine şahit olan, ya da bu konuda bilgilenmek isteyen gençler oldukları söylenebilir.
- Mardin ve Diyarbakır'daki gençlerin bölgesel farklılıklar dolayısıyla ve daha çok kendi yaşamlarında şahit oldukları hak ihlalleri konularında hak savunuculuğu deneyimleri olduğu görülmüştür. Bu iki il özelinde katılımcıların yaşam deneyimlerinden kendilerinin veya aile bireylerinin yaşamış olduğu hak ihlallerinin diğer illere kıyasla daha fazla olduğu görülmüştür. Daha özelde kadın hakları ihlalleri, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, çocuk yaşta evlilik gibi projenin ana temaları ayrıca proje alt teması olmayan ancak *özne olmaları sebebiyle yaşadıkları etnik kimlik temelli hak ihlalleri* daha yoğun olarak görülmüştür.
- Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde gençlerin bu hak ihlalleri yanında LGBTİ+, Kadın hakları, flört şiddeti, siber zorbalık, çevre ve iklim sorunları, mülteci hakları, uluslararası hak ihlalleri, eğitim hakkı ihlalleri, sağlık alanındaki hak ihlalleri gibi çeşitli konularda gençlerin hak savunuculuğu ve gönüllülük deneyimleri görülmektedir.

- Hak savunuculuğu yapılan kuruluşlar arasında ulusal düzeyde STK'lar olduğu gibi Avrupa Birliği kuruluşları gibi uluslararası örgütlerde de deneyimi olan katılımcılar bulunmaktadır.
- Tüm illere bakıldığında Hukuk Fakóltesi öğrencilerinin daha çok hak savunuculuğu alanında yer aldığı söylenebilir. Bu fakólte dışında öğrencilerin temel bir hukuk nosyonları olduğu da gözlemlenmiştir.
- Genç katılımcıların genel olarak derinlemesine düşünen, sorgulayıcı, eyleme dönük isteği olan kişiler oldukları görölmüştür.
- Projenin alt temalarından olan dini inanç özgürlüğu hak savunuculuğu konusunda gençlerin en az çalıştığı ve ilgilendiği alan olmuştur.

1.1.

İZMİR İZLEME TOPLANTISI

27 & 28 TEMMUZ 2023

1.1.1. İzmir Bireysel Bulgular

- Bireysel düzeyde yapılan çalışmalara bakıldığında katılımcıların genelinin okudukları üniversite ve bölümlerinin kendi kişisel hikâyelerini kurmada belirleyici olduğunu söylemesi dikkat çekmiştir.
- Bu hikâyelerini şekillendirirken ise akademik kariyer hedeflerini teorik anlamda hareket ettirici nokta olarak görmeleri yine ortaklaşan konulardan birisi olmuştur.
- Hak savunuculuklarını, alandaki uygulamaları takip etme ve aktif katılım gösterme isteğiyle pratik anlamda deneyimler kazanma yönünde iradelerine bağlamışlardır.
- Sivil toplumla ilişkilerini, üniversite öğrenci toplulukları, yerel yönetimler, dernekler ve projeler aracılığıyla kurduklarını belirtmişlerdir.
- Alanda gençlik katılımı ve akran öğrenme modellerini teşvik edici iyi örnek uygulamalarının artmasını talep etmişlerdir. Bu anlamda, izleme toplantılarının gençlerin birbirlerinden öğrenme ve seslerini duyulabilir kılacak demokratik alanlar açma konusunda farkındalık yaratacağını dile getirmişlerdir.

- Haklar Projesi'ni sosyal medya aracılığıyla takip ettiklerini, eğitimlerine katıldıklarını belirtmişlerdir.
- Haklar Projesi İzmir İnsan Hakları İzleme Toplantısını ise fiziksel anlamda proje ile tanışmak için bir adım olarak gördüklerini söylemişlerdir.

1.1.2. İzmir Grup Çalışmalarının Bulguları

Toplantıda kişisel alanların, beklentilerin ve ilkelerin alınmasıyla katılımcılar iki ayrı gruba ayrılarak proje izleme merkezine gelen ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri vakaları ile alandaki yayın ve raporlardan derlenen bilgi, veri ve gözlem setlerinden oluşturulan araştırma soruları çerçevesinde duvar gazeteleri hazırladılar. Grup tartışmalarında ve gruplar arası paylaşımlarda en çok üzerinde durulan kavram ve konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılması
- Hak temelli çalışmaların artması
- Kapsayıcı alanların artması
- Ayrımcılık ve kutuplaştırıcı söylemleri farklı boyutlarla deneyimleme, dayatmalara maruz kalma (aile siyasi görüşü, din, etnik köken, ataerki)
- Ayrımcılık ve kutuplaştırmaya karşı daha şeffaf olmaya yaklaşma

- Bilgi ve bilimin değersizleştirilmesi ve araçsallaştırılması
- Akran zorbalığı
- Yaş ayrımcılığı
- Kesişimsellik kuramı
- İnsan hakları ve demokrasi tartışmalarında Türkiye'ye dair sistem eleştirileri (temel hak ve özgürlükler, çoğulcu demokrasi – çoğunlukçu demokrasi tartışmaları)
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin akademide derinleşmesi
- Sivil alanın çalışmalarına duyulan güvenin artması gerekliliği, sivil toplum aidiyetinin gençlerde sorgulanan bir anlayış olmasının önüne geçme istenci
- Sivil alandaki çalışmaların etki alanının ve görünürlüğünün artması gerekliliği
- Göç, pandemi, ekonomik kriz, deprem gibi son yıllarda Türkiye gündemini sarsan olayların insan hakları ihlallerini derinleştirilmesi
- İnsan hakları konularında projenin tematik konularıyla ilgili yayınların medyada ve kamuoyunda erişilebilirlik ve görünürlüğünün artması gerekliliği, dijital aktivizm çalışmalarına alan açma
- Hafıza (bellek) çalışmalarının artması gerekliliği
- Hak arama, izleme ve savunuculukta örgütlenmenin önemi
- Gençlik katılımı ve gençlik güçlendirilmesi söz konusu olduğunda deneysel öğrenme ve paylaşım alanlarını çoğaltmanın önemini Haklar Projesi ile deneyimleme

1.2. İSTANBUL İZLEME TOPLANTISI 1 & 2 AĞUSTOS 2023

1.2.1. İstanbul Bireysel Bulgular

- Bireysel düzeyde yapılan çalışmalara bakıldığında katılımcıların genelinin isimlerinin verilmiş öyküleri ile yaşamları arasında sembolik – semantik anlamlar kurmaları dikkat çekmiştir. İsimlerinin varlığını var oluş hikâyelerini bağdaştıran bu anlamlandırmada kişisel hedefleri, alandaki çalışmaları ve aktivizmleriyle içselleştirdikleri sembollerini de yine aynı düzeyde çarpıcı bulunmuştur.
- Kadın katılımcıların okudukları üniversiteler ve bölümlerin seçimlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dayalı önyargıların ve kalıp yargıların belirleyiciliği dikkat çekicidir.
- Katılımcıların sivil alanla diyalogları farklı süreçlerle ilerlemektedir. Bunları kısaca belirtmek gerekirse sosyal girişimcilik, genç sivil inisiyatif kurma – geliştirme çalışmaları, yerel siyasi gençlik meclislerinde yer alma, kent konseylerinde aktif çalışmalar yürütme, politika yapım süreçlerine dahil olma,

raporlama ve sunuş faaliyetleri yürütme, yerel/ulusal forumlar düzenleme ve temsil süreçlerinde yer alma gibi değişken dinamiklerle gözlemlenmiştir.

- Katılımcıların genelinin hak temelli çalışmalar konusunda bilgi, bilinirlik, farkındalık ve bilinç düzeylerinin ykseklėęi ve katılımcı potansiyellerini ne çıkarmıştır.
- Kavramsal ve kuramsal çalışmalarını deneyimsel bilgi ve öğrenme yöntemleri ile genişletme çabaları gözlemlenmiştir. Bu konuda farklı hak arama ve savunuculuk mekanizmalarında yürüttükleri aktif çalışmaların Haklar Projesi ile ortaklaşan zeminlerinde “değişimin özneleri olma” söylemleri çarpıcıdır.
- Hak sahipliği ve hak öznesi olma konularında bizzat öznelerin katılımına dikkat çekilmiştir.
- Katılımcıların projenin hedef grubu ile uyumlu nitelikte hak arama ve kimlikleri ile savunuculukları arasında Z Kuşağı vurgusu dikkate değer bulunmuştur.
- Toplantı boyunca geliştirilen kişisel güvenli alanın oluşumuna istinaden katılımcıların kendilerini açtıkları, kendi hikâyelerini derinlikli bir şekilde paylaştıkları gözlemlenmiştir.

1.2.2. İstanbul Grup Çalışmalarının Bulguları

Toplantıda kişisel alanların, beklentilerin ve ilkelerin alınmasıyla katılımcılar iki ayrı gruba ayrılarak proje izleme merkezine gelen ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri vakaları ile alandaki yayın ve raporlardan derlenen bilgi, veri ve gözlem setlerinden oluşturulan araştırma soruları çerçevesinde duvar gazeteleri hazırladılar.

Grup tartışmalarında ve gruplar arası paylaşımlarda en çok üzerinde durulan kavram ve konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

- İnsan haklarına kapsayıcı ve bütüncül yaklaşım
- Gençlerin siyasal hayata katılımı
- Kadınların eşit temsili ve eşit katılımı
- Ayrımcılık ve kutuplaştırıcı söylemleri farklı boyutlarla deneyimleme, dayatmalara maruz kalma, yargılanma, tehdit edilme (ad, doğduğu/büyüdüğü/yetiştiği coğrafya, etnik köken, dil, din, ataerki, ailenin cezai kovuşturma süreçlerinden geçmesi, güvenlik politikaları, sosyoekonomik koşullar)
- Türkiye’de yasal, bürokratik süreçlerin yavaş ilerlemesi, kırtasiyecilik
- Türkiye’de sivil toplumun sistematik bir biçimde işlevsizleştirilmeye çalışılması
- Hak arama, izleme ve savunuculuk çalışmalarını kesişimsellik alanları üzerinden irdeleme
- İnsan hakları temelli izlemede medyanın rolü, medya ve sivil alan birlikteliğinin insan hakları ve demokrasi açısından önemi
- Kadının insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddetle mücadele konusunda uluslararası sözleşmelerin teminatına dikkat çekme
- Toplumsal cinsiyete dayalı kadınlık rollerinin hâkim yaklaşım olmasıyla kadının adının ve varlığının aile ile özdeşleştirilmesi, kariyer meslek seçimlerinin buna göre yönlendirilmesi
- Çocuk yaşta evliliklerin fiziksel ve psikolojik yıkıcı etkilerinin aktarımı
- Üniversitelerde örgütlenme özgürlüğünün yönetimler eliyle baskılanması
- Kimlik ve farklılık söz konusu olduğunda öteki olma deneyimlerinin, ihlallere açık hale gelmekle bağlantısı
- Hak sahipliği ve temsili konusundaki epistemik adaletsizlik
- Sivil toplumun sürdürülebilirliği
- Bir arada olma ve akran öğrenme modellerini teşvik etme
- Hak arama, izleme ve savunuculukta örgütlenmenin önemi
- Sorumluluk
- Sivil toplumun, denge ve denetleme mekanizmaları açısından önemi
- İzleme çalışmalarının nitel çalışmalarla desteklenmesi gerekliliği

1.3.

ANKARA İZLEME TOPLANTISI

12 & 13 AĞUSTOS 2023

1.3.1. Ankara Bireysel Bulgular

Bireysel düzeyde yapılan çalışmalara bakıldığında katılımcıların tamamının sivil alanla ilişkilerinin farklı süreçlerle devam ettiği gözlemlenmiştir. Bunları kısaca ifade etmek gerekirse, AB ve ulusüstü kuruluşların yürüttükleri projelerde yer alma, sivil toplumda gönüllülük deneyimleri, sosyal girişimcilik projelerinde aktif katılımcı roller üstlenme, üniversite araştırma merkezlerinde gönüllü çalışma deneyimleri, akran desteği ve danışmanlık, üniversite öğrenci topluluklarında ve dergilerinde aktif çalışmalar yürütme, akran öğrenme modellerini hayata geçirme olarak sıralanabilir.

- Sivil alandaki diyaloglar ve çalışmalarda deneyimsel tabanlı öğrenme yaklaşımlarına ilgi ve yakınlık dikkat çekmiştir.
- Katılımcıların birbirinden farklı hak temelli çalışma alanlarında yürüttükleri çalışmaların, kendi arka plan ve deneyimleri ile birebir örtüşmelerin olduğu gözlemlenmiştir. Bu örüntülerden çalıştıkları konularda genel bir farkındalık yaratma isteklikleri ve eylemleri paylaşım alanlarında çarpıcı bulunmuştur.
- Kişisel hikâye ve paylaşımlarda ise katılımcıların tamamının yas birlikteliklerinin bir yaslanma (dayanışma) pratiklerine dönüşümleri dikkat çekicidir. Bunu ise

temel hareket güdüsü olarak “vazgeçmeme”, “direniş” ve “olumlama” gibi söylemlerle ifade etmeleri projenin yaratmak istediği etki için güçlendirici bir değer olarak bulunmuştur.

- Katılımcıların toplantıya dair genel bildirim ve paylaşımlarında; akıllarda bir soru işareti bırakması, sorgulamayı teşvik etmesi ve yaşamlara dokunabilme istencini harekete geçirmesi öne çıkan söylemler arasındadır.

1.3.2. Ankara Grup Çalışmalarının Bulguları

Toplantıda kişisel alanların, beklentilerin ve ilkelerin alınmasıyla katılımcılar iki ayrı gruba ayrılarak proje izleme merkezine gelen ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri vakaları ile alandaki yayın ve raporlardan derlenen bilgi, veri ve gözlem setlerinden oluşturulan araştırma soruları çerçevesinde duvar gazeteleri hazırladılar.

Grup tartışmalarında ve gruplar arası paylaşımlarda en çok üzerinde durulan kavram ve konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

- Hak temelli çalışmalar yürütürken örgütlenmenin önemi
- Türkiye'deki gençlerin belirsizlik ve kriz ortamlarını derinlemesine hissetmesi
- Göç deneyimi olan katılımcıların Türkiye'de üniversite eğitimi görmeleri ve sivil alanla tanışmaları sonrasında kendiliklerini kurmaları
- Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden birisi olan nitelikli eğitimin önemi ve deneyimsel öğrenme yöntemlerinin yaygınlaştırılması
- Kimlik ve farklılık konusunda ayrımlık deneyimlerinin ayrımcılık ve kutuplaşmaya neden olmak yerine sosyal öğrenmeyi teşvik etmesi için alan açıcı, karşılaşma yerleri olarak görülmesi önerisi
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin cinsel sağlık ve üreme alanlarında derinleşmesi
- Haklara erişim ve destekte sivil toplumun yeri ve önemi
- Sivil toplumun kamu politikalarının geliştirilmesi süreçlerinde etkisinin artırılması
- Kesişimsellik kavramı
- Ayrımcılık ve insan hakları ihlallerini izleme ve raporlamanın sistemli şekilde yürütülmesi gerekliliği
- Medyada ayrımcılık ve şiddet dilinin önüne geçilmesi için hak temelli medya eğitimlerinin yürütülmesi gerekliliği
- Çocukların eğitiminde dini ve geleneksel tabu ve saikler yerine pedagojik gelişimlerin ve isteklerin önceliklendirilmesi gerekliliği
- Sivil toplumda izleme ve savunuculuk çalışmalarının tabandan gelmesi ve çalışmalarda bizzat öznelerin yer almasının önemi
- İyi olma halini gözetken eğitim ve farkındalık çalışmalarının artırılmasının sosyalizasyon süreçlerinde önemi
- Toplumsal cinsiyet temelli şiddet vakalarında faili işaret eden anlatımı yaygınlaştırma
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önlemede uluslararası sözleşmelerin önemi
- Şiddetin her türüsü ile mücadele etme iradesi gösterme
- Önleyici mekanizmalara dair bilgi ve erişimi teşvik etme
- Kapsayıcı dil ve anlatımın katılımdaki önemi
- Gençlik hakları ile insan haklarının kesişim alanında Haklar Projesi'nin güçlendirme çalışmalarını bir birliktelik alanı olarak görme

📍 MERSİN İZLEME TOPLANTISI 🏛️ 17 & 18 AĞUSTOS 2023

1.4.1. Mersin Bireysel Bulgular

- Bireysel düzeyde yapılan çalışmalara bakıldığında katılımcıların genelinde sivil toplumda hak temelli çalışmalara yönelmelerinde 6 Şubat depremlerinin etkilerinin belirleyici olduğu görülmüştür. Kriz dönemlerinde insan hakları ihlallerinin derinleşmesinin yerel ve bölgesel çalışmalarda gençlik katılımını artırması genel olarak üzerinde durulan konu olmuştur.
- Katılımcıların sivil toplumla yürüttükleri çalışmalar genel olarak sosyal sorumluluk projeleri, burs, yurt olanakları gibi hizmetlere erişim ile bilişsel ve psikososyal gelişim düzeyinde üniversite öğrenci topluluklarına katılım şeklinde özetlenebilir.
- Katılımcıların doğrudan ya da dolaylı ayrımcılık türlerine maruz kalmaları ile hak öznesi olmaları ve savunuculuk çalışmaları yürütmeleri arasında örüntüler izlenmiştir.
- Değişimin önce kendinden başladığı düşüncesiyle katılımcıların önce kendilerinden ve yakın çevrelerinden dönüşümü getirecek aktivizmler yürüttükleri görülmüştür.

- Katılımcıların kimlik ve farklılık konularında hak öznesi oldukları konularda (dil, din, etnik köken, cinsel yönelim) genel sorgulama ve düşünme pratiklerinin aile ve okul gibi sosyalizasyon süreçleriyle bağdaştığı görülmüştür.
- İnsan hakları alanındaki aktivizmin ilk olarak sözle, dilde, konuşmakla başladığına inanan bir yaklaşımla; katılımcıların eğitimler, atölyeler, projeler gibi çalışmalarda aktif yer aldıkları gözlemlenmiştir. Yine bununla bağlantılı olarak ayrımcılıklar üzerinde düşünmenin, sorgulamanın ayrımcılıkları önlemede önemli bir adım olacağı belirtilmiştir.
- İnsan hakları alanında yürüttükleri çalışmalarını akademik eğitimleri ile devam ettirme isteklilikleri dikkat çekmiştir.
- Bir arada olma ve beraber yaşama kültürünün gelişeceği toplumsal barışa ve demokrasiye dayalı toplumların inşası, didaktik bir öğrenme modelinden çok katılımcı ve yapıcı deneyimsel öğrenme modellerinin teşvik edildiği eğitim politikalarının varlığına bağlanmıştır. Bu durum, Haklar Projesi'nin alanda yürüttüğü çalışmaların gençler tarafından benimsenmesini kolaylaştırıcı bir etken olarak belirtilmiştir.

1.4.2. **Mersin Grup Çalışmalarının Bulguları**

Toplantıda kişisel alanların, beklentilerin ve ilkelerin alınmasıyla katılımcılar iki ayrı gruba ayrılarak proje izleme merkezine gelen ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri vakaları ile alandaki yayın ve raporlardan derlenen bilgi, veri ve gözlem setlerinden oluşturulan araştırma soruları çerçevesinde duvar gazeteleri hazırladılar.

Grup tartışmalarında ve gruplar arası paylaşımlarda en çok üzerinde durulan kavram ve konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

- Kırılgan grupların insan hakları ihlallerine uğrama, ayrımcılık görünümelerini tecrübe pratikleri çok daha derinlikli olması
- Hak arama ve önleyici mekanizmalara erişim konusunda bilgi, bilinirlik ve farkındalığın Mersin yerelinde düşük olması
- Ayrımcılık vakalarını ve hak ihlallerini önlemede eğitim ve sisteme dayalı dönüştürücü politikaların gerekliliği şiddet sarmalının kanıksanmaması için gerekli olduğu düşüncesi
- Hak talebi konusunda gençler arasında genel düzeyde de olsa hukuk okuryazarlığı bilincinin gelişmesinin gerekliliği
- Akran zorbalığı
- Üniversite yönetimlerinin öğrencilerini tek tipleştirici zihniyetlerinin tahakküme varması

- Genç – sivil alan birlikteliğini teşvik etme
- Kapsayıcılık
- Üniversite öğrencisi gençlerin ayrımcı tutum ve davranışlara temel hak ve özgürlükler başta olmak üzere her hak alanında maruz kalması
- Üniversite öğrencisi gençlerin derin yoksulluk krizini her anlamda yaşaması
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin farklı boyutları (eğitim, iş, vergilendirme politikaları, siyasal katılım, çocuk yaşta evlilikler)
- Toplumsal cinsiyet lensini eğitim alanında başta olmak üzere ana akımlaştırma ve bu yolla içselleştirilmiş ayrımcı pratiklere karşı bilinç ve farkındalık geliştirme
- Güvenlik politikaları adı altında üniversite öğrencisi gençlerin sürekli engelleme ve baskıya ve dayatmalara maruz kalması
- Sivil toplum çalışmalarının tabandan gelen istek ve ihtiyaçlarla ilerlemesi ve kamu politikalarının oluşturulmasında baskı unsuru oluşturması
- Hak savunuculukları söz konusu olduğunda inanmanın, örgütlü mücadelenin ve dayanışmanın önemi
- Doğru bilgiye erişim, doğrulama ve hak temelli medya anlayışının insan haklarında yeri ve önemi
- Suskunluk sarmalına, yankı odalarına karşı karşılaşma alanlarını ve duyarlılık adalarını çoğaltma gerekliliğinin; ayrımcılık, kutuplaşma ve insan hakları ihlalleri ile mücadelede temel alınması

📍 SAMSUN İZLEME TOPLANTISI 🏛️ 21 & 22 EYLÜL 2023

1.5.1. Samsun Bireysel Bulgular

- Bireysel düzeyde yapılan çalışmalara bakıldığında katılımcıların genelinde öğrenme alanlarının oluşturulması aşamasında birbirleriyle iletişimlerinde birliktelik duygusu dikkat çekmiştir.
- Haklar Projesi amaçları ve alanda yürüttükleri çalışmalarıyla gençlerin bugünlerine ve geleceklerine dair umut vaat eden alanları çoğaltacağı inancının hâkimiyeti çarpıcı bulunmuştur.
- Katılımcıların sivil alanla deneyimlerinin sınırlılığını, yereldeki çalışmaların kapsam ve boyutlarının azlığına bağlamaları dikkat çekmiştir. Bu konuda Haklar Projesi izleme uygulama ve alan çalışmalarının alanda öncü deneyimlerin önünü açması konusunda genel bir isteklilik kayda değer bulunmuştur.
- Katılımcıların hak savunuculuklarını kendi hak öznesi oldukları konulardan (cinsiyet, cinsel yönelim, yaş) başlattıkları aktivizm örneklerinin ağırlıkta olduğu gözlemlenmiştir.
- Katılımcıların genelinde projenin tematik alanları bakımından toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlik ve şiddet vakalarına dair bilgi, eğitim ve çalışmalarına eğilimleri kayda değerdir.

- Katılımcılar arasında hakların tanınması ve korunması konusunda atılımların gerçekleştirilmesi konusunda genel beklentiler olmakla beraber hakların uygulanması konusundaki aksaklıkların giderilemeyeceğine dair güvensizlik dikkat çekici bulunmuştur.
- Ayrımcılık ve insan hakları ihlallerinin “kendinden olmayana karşı olma fikri” ile beraber gittikçe önlenmesinin zorlukları üzerinde durulmuştur.
- Toplantı esnasında bir katılımcının özel alanı dışında ilk defa kamusal alanda kimlik açılma hikâyesini paylaşması kendilik deneyiminin yanında projeye duyduğu güveni göstermesi bakımından çok önemli bulunmuştur. Yine toplantı esnasında bir katılımcının ilk defa kamusal alanda taciz geçmişini paylaşması dikkate değerdir.

1.5.2. Samsun Grup Çalışmalarının Bulguları

Toplantıda kişisel alanların, beklentilerin ve ilkelerin alınmasıyla katılımcılar iki ayrı gruba ayrılarak proje izleme merkezine gelen ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri vakaları ile alandaki yayın ve raporlardan derlenen bilgi, veri ve gözlem setlerinden oluşturulan araştırma soruları çerçevesinde duvar gazeteleri hazırladılar.

Grup tartışmalarında ve gruplar arası paylaşımlarda en çok üzerinde durulan kavram ve konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

- Bilgi ve kanıt temelli savunuculuğun önemi
- Sivil alanda gençlerin örgütlenmesinin önemi
- Yerelde izleme ve savunuculuk faaliyetlerini takip etme iradesinin hak temelli çalışmalar yürütme açısından önemi
- Toplumsal şiddete dayalı şiddet türlerine (siber zorbalık, dijital şiddet, flört şiddeti, evlilik içi cinsel şiddet) karşı bilinç ve farkındalık çalışmalarının artırılmasının gerekliliği
- İyi olma hali
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılması
- Kamusal alanda toplumsal cinsiyete dayalı eşitlik politikalarının eril (hegemon) söylem üzerinden geliştirilmesine dair eleştirel yaklaşımlar
- Türkiye’de cinselliğin tabu olarak görülmesinin toplumsal cinsiyet temelli şiddet olaylarını artırmasına dair genel kanı
- Toplanma ve ifade özgürlüğü
- İnsan hakları ihlallerine dair cezai yaptırımların medyada görünürlüğünün artırılması
- Korkutma, baskılama, cezasızlıklara dayalı sisteme karşı örgütlenmenin önemi
- Gençler arasında şiddeti önleyici mekanizmalara başvurmaya dair bilinç ve farkındalığı artırma çalışmaları
- Samsun yerelinde öğrencilerin ulaşım erişiminin sınırlı olması ve güvenli alan problemlerinin yaşanması

📍 DİYARBAKIR İZLEME TOPLANTISI 📅 25 & 26 EYLÜL 2023

1.6.1. Diyarbakır Bireysel Bulgular

- Bireysel düzeyde yapılan çalışmalara bakıldığında katılımcıların genelinin okudukları üniversite ve bölümlerinde Diyarbakır dışında tercih olanaklarının olmaması, Diyarbakır'dan uzaklaşamamalarında birbirinden farklı hak ihlallerinin özneleri olmaları dikkat çekmiştir.
- Katılımcıların kendi kişisel hikâyelerini kurmalarında Diyarbakır'da bizzat ihlallere konu vakaların özneleri olmaları, doğrudan ve dolaylı ayrımcılık tanıklıkları yereldeki izleme uygulamaları açısından fark yaratan sonuçlar elde edilmesinde etkili olmuştur.
- Katılımcıların yerelde sivil toplumla ilişkileri gönüllülük projeleri, 6 Şubat depremleri sonrası bölgeye yardım çalışmalarında gönüllülük deneyimleri, hak temelli gösteri ve yürüyüşlerine katılma gibi aktivizmlerde yer aldıkları kayda değer bulunmuştur.
- Hak arama, izleme ve savunuculuk alanında Türkiye'de hukuki süreçlerin askıya alınması, ihlallerin örtbas edilmesi, etkin politikaların yürütülmemesi gibi geri bildirimleri dikkat çekici bulunmuştur.

1.6.2. Diyarbakır Grup Çalışmalarının Bulguları

Toplantıda kişisel alanların, beklentilerin ve ilkelerin alınmasıyla katılımcılar iki ayrı gruba ayrılarak proje izleme merkezine gelen ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri vakaları ile alandaki yayın ve raporlardan derlenen bilgi, veri ve gözlem setlerinden oluşturulan araştırma soruları çerçevesinde duvar gazeteleri hazırladılar.

Grup tartışmalarında ve gruplar arası paylaşımlarda en çok üzerinde durulan kavram ve konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

- Gençlik çalışmaları ve akran öğrenme modelleri
- Gençlerin karar alma mekanizmalarında görünürlüğünü artırma
- İnsan hakları temelli medya haberciliği
- Hak arama, izleme ve savunuculukta yerelde örgütlenmenin önemi
- Hak temelli çalışmalarda ilkelere bağlılık
- Bilgi ve kanıt temelli izleme ve savunuculuğun insan hakları politikalarının geliştirilmesi açısından önemi
- Eleştirel erkeklik çalışmaları
- Sivil toplumun sürdürülebilirliği
- Sivil toplumda tabandan gelen örgütlü hareketlerin hak savunuculuğundaki yeri

📍 MARDİN İZLEME TOPLANTISI 📅 7 & 8 EKİM 2023

1.7.2. Mardin Bireysel Bulgular

- Bireysel düzeyde yapılan çalışmalara bakıldığında katılımcıların genelinin kişisel var oluşlarını din, dil, toplumsal cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim üzerinden kurdukları gözlemlenmiştir.
- Bireysel düzeyde kişisel anlamlarının yaratımında sanata yönelmeleri dikkat çekici bulunmuştur. Kimlik temelli politikaların geliştirilmesinde insan haklarını sanatla ifade eden yaklaşımları Haklar Projesi'nin faaliyetleriyle örtüşen bir bağlam sunmaktadır.
- Katılımcıların üniversiteleri ve okudukları bölümlerle, kendi hak temelli çalışmalarında ortaklıklar bulunması kayda değer bulunmuştur.
- Katılımcıların din, eğitim tercihleri ve cinsel yönelime dayalı kimlikleri gibi nedenlerle aileleri ve sosyal çevreleri tarafından ötekileştirilme, baskılanma gibi deneyimleri vardır.

1.7.3. Mardin Grup Çalışmalarının Bulguları

Toplantıda kişisel alanların, beklentilerin ve ilkelerin alınmasıyla katılımcılar iki ayrı gruba ayrılarak proje izleme merkezine gelen ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri vakaları ile alandaki yayın ve raporlardan derlenen bilgi, veri ve gözlem setlerinden oluşturulan araştırma soruları çerçevesinde duvar gazeteleri hazırladılar.

Grup tartışmalarında ve gruplar arası paylaşımlarda en çok üzerinde durulan kavram ve konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

- Gençlik katılımı ve gençlik güçlendirme
- Kadınların siyasal hayata katılımı
- Sivil alanda aktif katılımı teşvik etme, bilinç ve farkındalık oluşturma, gönüllölük
- Değişim için diyalog alanlarının çoğaltılması
- Toplumsal cinsiyet rollerine dayalı algı, norm ve dayatmaların bölgesel artması (patriyarka)
- Toplumsal cinsiyet temelli Şiddet vakalarının önlenmesinde yerelde eğitimlerin rolü
- Çocuk yaşıta evliliklerin, çocuk istismarının, ensest vakalarının, intiharların ve cinayetlerin artması
- İnsan hakları ihlallerinde hukuki yaptırımların caydırıcı yaptırımların olmaması
- Hak arama, izleme ve savunuculukta örgütlenmenin önemi
- Dijital aktivizm
- İnsan haklarının her insan için olması
- Toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin dildeki görünümleri, toksik maskülenlik
- Lekelenmeme hakkı, unutulma hakkı
- Din ve inanç temelli hakların kapsayıcı olmaması

BÖLÜM 2:

2. İZLEME TOPLANTILARI BULGULARI

2.1. İzleme Toplantıları Program ve Veri Toplama

İzleme Toplantıları değerlendirmelerinde şu araştırma sorusu temel alınmıştır: *Türkiye’de 18-25 yaş arası gençlerin temel haklar ve hak ihlallerine dair deneyimleri, gözlemleri ve/veya bakış açıları nedir?* Bu kapsamda veri toplama grup düzeyinde saha gözlemleri ve bireysel düzeyde hazırlanan veri toplama araçları ile gerçekleştirilmiştir.

İzleme Toplantıları programı akışı tüm illerde aşağıda verildiği program çerçevesinde Öğrenme Tasarımları ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir.

🕒		📅 1. Gün
09.30 - 09.45	Açılış Konuşması ve Proşenan Tanıtılması	
09.45 - 10.45	Katılımcılar Arası Tanışma ve Beklentilerin Alınması İzleme Toplantısı İlkelerinin oluşturulması	
10.45 - 11.00	Kahve Arası	
11.00 - 12.30	Kimiz? Ne Yapıyoruz? Ne Düşünüyoruz?	
12.30 - 13.30	Öğle Yemeği	
13.30 - 15.00	Tartışmalar ve Paylaşımlar: Ayrımcılık ve İnsan Hakları İhlalleri Bilgiler, Veriler, Vakalar	
15.00 - 15.15	Kahve Arası	
15.15 - 16.30	Tartışmalar ve Paylaşımlar: Ayrımcılık ve İnsan Hakları İhlalleri Bilgiler, Veriler, Vakalar Günlük Değerlendirme	
🕒		📅 2. Gün
09.30 - 10.45	Güne Başlama Enerjisi İnsan Hakları Raporları İncetemesi ve Duvar Gazetesi	
10.45 - 11.00	Kahve Arası	
11.00 - 12.30	Duvar Gazetesi ve Sunumu	
12.30 - 13.30	Öğle Yemeği	
13.30 - 15.00	İnsan Hakları Masaları	
15.00 - 15.15	Kahve Arası	
15.15 - 16.30	İnsan Hakları Masaları Genel Değerlendirme	

Bu program akışının içine yedirilen veri toplama süreçleri şu şekilde planlanmıştır:

 VERİ TOPLAMA 1: Katılımcı ön-bilgi anketi – Demografik Bilgiler, Toplantıya Katılım amacı, Önceki Eğitimler, Yerel STK Üyeliği vb.

 VERİ TOPLAMA 2: Katılımcı Gözlem Formu

Katılımcı Gözlem Formu

- Temel Haklar ve hak ihlalleri konusunda toplantılar sırasında katılımcılar arasındaki etkileşime dair gözlemler:
 - İfadeler
 - Duygular
 - Çekinceler
- Temel Haklar ve hak ihlalleri konusunda en çok / en rahat konuşulan konular:
 - Toplumsal Cinsiyet ve Kadın
 - Din / İnanç özgürlükleri
 - LGBTİ+
 - Diğer:
- Katılımcıların birbirleriyle olan etkileşimine ilişkin gözlemler:

VERİ TOPLAMA 3: Bireysel Mektup

Bireysel Mektup

- Katılmış olduğunuz bu 2 günlük toplantıları bir arkadaşınız ya da aile bireyine anlattığınızı hayal edin. Bu konuları hiç bilmeyen veya ilk kez duyacak olan bu kişilere toplantıdan öğrendikleriniz konusunda neler söylerdiniz?
- Neler öğrendiniz?
- Nelerin farkına vardınız?
- Öğrendikleriniz konusunda nasıl hissettiniz?
- Varsa bundan sonrasında hak ihlalleri konusunda nasıl farklı tutum / davranışlar sergilemeyi planlıyorsunuz?

2.2. İzleme Toplantıları Genel Bulgular

Gençlerin İzleme Toplantılarına katılım sonucunda edindikleri kazanımlara genel bir değerlendirme olarak hak ihlalleri ve hak savunuculuğuna ilişkin edindikleri **bilgiler** şu şekilde özetlenebilir:

- Hak arama ve savunuculuğunda örgütlenmenin önemi
- Hukuk, bilgi ve kanıt temelli hak savunuculuğu
- Üniversitelerde örgütlenme ve güvenlik politikaları nedeniyle artan baskılar
- Toplumsal cinsiyet temelli şiddet, kadın cinayetleri, kadın hakları
- Cinsiyet eşitsizliği ve cinsel sağlık konuları
- LGBTİ+ hakları, diğer cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği gruplarına mensup kişilerin insan haklarının korunması ve tanınması
- Çocuk istismarı ve çocuk yaşta evlilik
- Kesişimsellik üzerinden hak ihlalleri tartışması

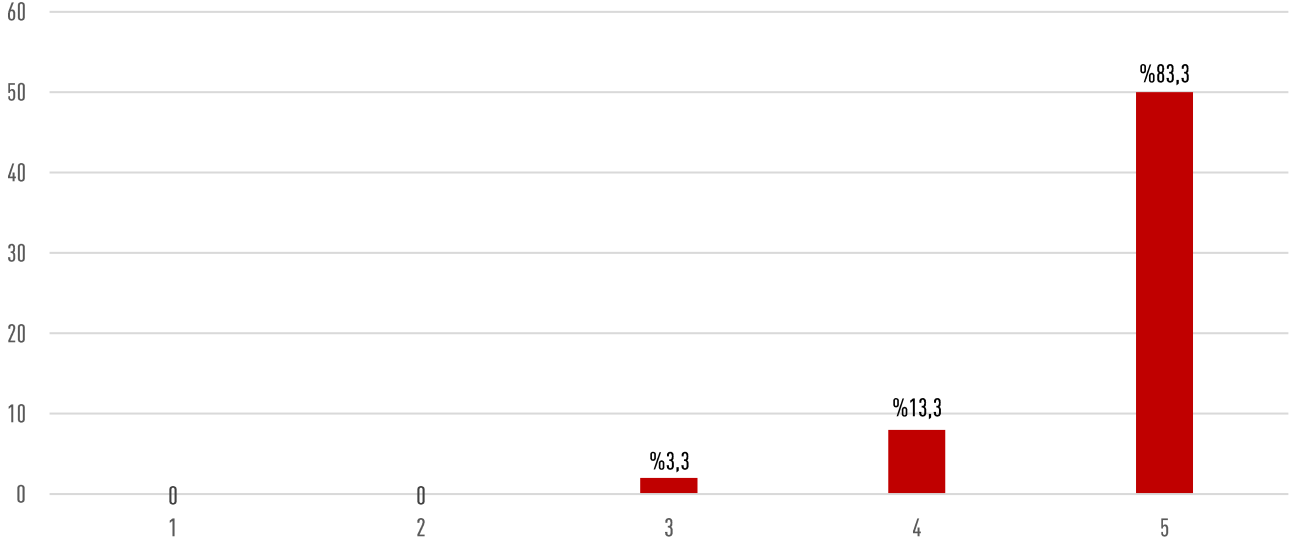
- Kapsayıcı ve bütüncül yaklaşımlar, ayrımcı ve kutuplaştırıcı söylemlerin azaltılması
- Gençlere karşı yaş ayrımcılığı, kimlik ve farklılıklara dair ayrımcılık
- STK'ların önemi, güvenilirliği, sürdürülebilirliği, ve sivil alan çalışmaları
- Sosyal medyanın hak savunuculuğunda etkin ve etkili kullanımı
- Dezenformasyon, yanlış ve yanıltıcı bilginin kasıtlı yayılması
- Dini inanç ve nefret söylemi, herkesin inandığı dine inanma ve inanmadığı dini özgürce seçme, değiştirme veya ifade etme hakkı

*“Her bireyin hayatında yaşadığı, gördüğü, maruz kaldığı **haksızlıklar çok fazlaymış.** Gündemde olan ya da gündeme bile yansıtılmayan bir sürü kadın cinayeti, nefret suçları ayrımcılıklar hakkında konuştuk. **Farkında olmadığım, duymadığım bir sürü sorunun farkına vardım.**” (BM14)*

*“**Haklar konusunun bu kadar kapsamlı olabileceğini düşünmemiştim.** Hak bize verilen bir şeydi. Belirli yazılı kurallar, haklar vardı ve ona ayak uyduruyorduk... Hak kazanılan bir şey ve teoride ne kadar var olsa da toplumsal olarak uygulanmıyor, uygulamıyoruz.” (BM 48)*

İzleme Toplantıları Değerlendirme Anketi de bu yorumları destekler niteliktedir. Haklar projesinin ana temaları olan “Kadınlar, LGBTİ+ ve Dini Gruplara yönelik hak ihlalleri ve ayrımcılıklara” dair katılımcıların % 96.6’sı bilgi sahibi olduklarını söylemişlerdir.

- Kadınlar, LGBT+'lar ve dini gruba yönelik gerçekleşen hak ihlalleri ve ayrımcılıklara dair farkındalığım arttı.

Şekil 7 Hak İhlalleri ve Ayrımcılığa dair Farkındalık Düzeyi

2.3. İzleme Toplantıları Katılımcı Gözlem (Saha) Bulguları

İzleme toplantılarında 2 gün boyunca Tanışma Oyunları, Vaka Analizi, Duvar Gazetesi, STK'larla buluşma gibi katılımcıları tanımaya, Türkiye'de gerçekleşen hak ihlalleri konusunda bilgilerini arttırmaya ve hak savunuculuğu alanında bağlantılar kurmalarına yönelik aktiviteler yapılmıştır. Bu aktiviteler sırasında proje ekibi tarafından hazırlanan Katılımcı Gözlem Formu kullanılmış ve saha notları elektronik olarak toplanmıştır. Saha gözlem notları daha sonra içerik analizi yapılarak, hak ihlalleri konusunda gençlerin katılımı, etkileşimleri ve tutumları incelenmiştir. Bu kapsamda her bir ilde elde edilen yedi farklı izleme toplantısına ait saha notları analizi sonucunda dört ana tema belirlenmiştir:

Tema 1
Türkiye’de Hak
ihlalleri ve Özne
Olmak

Tema 2
Üniversite
Eğitiminin Etkisi

Tema 3
Birliktelik
Duygusu

Tema 4
STK’larla
iletişim

Tema 1: Türkiye’de Hak ihlalleri ve Özne Olmak

Projenin odak noktası olan bu hak ihlalleri konusunda çeşitli ulusal ve uluslararası raporlar incelenmiş ve Türkiye’deki vakalar üzerinden analiz yapılmıştır. Bu etkinlikler kapsamında gerçekleşen sunumlar / tartışmalar / paylaşımlar gençlerin hak ihlallerine ilişkin hangi düzeyde bilgi, farkındalık ve deneyime sahip olduğuna ilişkin veri sağlamıştır. Hak ihlallerinin vakalar üzerinden tartışılması konusunda iller bazında bazı farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Örneğin, Diyarbakır ve Mardin illerindeki toplantılarda hak ihlallerine uğramış öznelerin çoğunluğu nedeniyle öznel deneyimleri paylaşılmış ve hak ihlalleri konuşulmuştur. Ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, etnik temelli ayrımcılık ve hak ihlalleri, nefret söylemi gibi deneyimlerden bahsedilmiştir. Samsun’daki toplantıda hak ihlallerininin çoğunlukla kadın hakları ve toplumsal cinsiyet temelli ekseninde tartışılırken, Mersin’de deprem deneyimi nedeniyle ortaya çıkan dayanışma ve örgütlenmenin etkili olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, iller bazında ve özne bireylerin toplantılara katılım sayılarına göre Türkiye’de hak ihlalleri tartışmaları farklılıklar göstermiştir.

İzleme toplantıları Haklar Projesi 3 ana ekseninde değerlendirildiğinde paylaşımlar şu şekilde özetlenebilir.

➤ Kadın Hakları ve Hak İhlalleri

İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere, 1982 Anayasası ve diğer ilgili yasalar özelinde kadın hakları konuşulmuştur. Kadın hakları ve ihlaller konusunda makul vatandaş / kadın / birey tanımlamasının devletin nezdinde belirli tanımlarla maruz kaldığı konuşulmuştur. Buna göre kadını birey olarak görülmeyip, “Türk, Sünni, Erkek” ya da “Aile içinde çocuk doğuran kadın” gibi tanımlamalarla kadına karşı ayrımcılıkların gerçekleştiği dile getirilmiştir. Kadınların, toplumsal cinsiyet rolleri ile güçsüzleştirildiği *cinsel şiddet, evlilik içi şiddet, eğitim hakkının elinden alınması ve kadının kamusal alanda güvensiz hissetmesi* vakalar üzerinden tartışılmıştır. Kadın hakları ve ihlalleri konusunda Nisan 2023’de gerçekleşen İzleme Raporu’nda da dile getirilen kolluk kuvvetlerinin orantısız güç kullanımı da kadın eylemleri özelinde belirtilmiştir.

Bu başlık altında çocuk yaşta evlilikler özelinde kız çocuklarının eğitim hakkı, karma eğitim, çocuk istismarı gibi başlıklar da ön plana çıkmıştır. Ailelerin ebeveynlik konusunda eğitimi, kız çocuklarını okula gönderme konulu kampanyaları, yerelde kanaat önderlerinin bu konudaki katılımı örnek uygulamalar olarak ele alınmıştır. Kadın hak ihlalleri ve şiddet haberlerinde medyanın olayları yansıtmaya şekli, kullanılan dil ve söylem, kadınların reklam ve magazin haberlerinde beden üzerinden algılanmaları gibi konular da bu kapsamda tartışılmıştır.

➤ LGBTİ+ Hakları ve Hak İhlalleri

LGBTİ+ hakları ve hak ihalleri konusunda gençlerin farkındalık düzeyinin oldukça yüksek olduğu gözlenmiştir. Verilen vakalarla bağlantılı olarak trans bireylerin kesişimsellik nedeniyle uğradıkları hak ihalleri ve Onur Yürüyüşü üzerinden haklar ve hak ihalleri tartışılmıştır. Trans bireylerin sağlık erişimi sorunları ve sağlık çalışanlarının bu konudaki

bilgisizlikleri ve eğitime ihtiyaçları olduğu dile getirilmiştir. Cinsiyet temelli şiddeti, cinsiyetleri keskin bir şekilde ayırmak ve buradan iktidarı sürdürme çabası söz konusu olarak görmek gerektiği belirtilmiştir. Burada gençler vakarlı tartışırken cinsel özgürleşme, kişisel özgürlük ve aile kurma hakkı üzerinden çeşitli eğitim ve oryantasyon fikirlerini gündeme getirmişlerdir.

Onur Yürüyüşü vaka analizi üzerinden ise LGBTİ+ hak ihlalleri tartışılırken özellikle kolluk kuvvetlerinin şiddeti ve/veya orantısız güç kullanımı tartışılmış ve LGBTİ+ bireylere karşı bir güç olarak tanımlanmıştır. Ayrıca bu başlık altında cinsel sağlık hizmetleri bir hak olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda sağlık çalışanlarının, ailelerin ve yerel yönetimlerin LGBTİ+ hakları konusunda temel eğitimler alınması gerektiği sıkça dile getirilmiştir.

➤ Din ve İnanç Özgürlüğü ve Hak İhlalleri

Kesişimselliğe örnek olan Trans Alevi birey hakkındaki vaka analizi ile din ve inanç özgürlüğü ele alınmakla beraber gruplar arasında en az tartışılan ve fikir belirtilen konu olmuştur. Yine “makbul vatandaş” kavramı çerçevesinde Alevilik üzerinden Sünnilik, LGBTİ+ üzerinden aile ve heteroseksüellik gündeme getirildiği belirtilmiştir.

Tema 2: Üniversite Eğitiminin Etkisi

Gençlerin hak savunuculuğu deneyimlerini anlatırken en sık karşılaşılan etken olarak üniversitelere özgü deneyimlerinin olduğu görülmüştür. Üniversitedeki deneyimleri hak savunuculuğuna yönelten etkilerinden biri olarak görülmektedir. Özellikle katılımcıların belirttiği üniversitede *alınan derslerin, öğretim üyelerinin paylaşımı ve öğrenci toplulukları* hak savunuculuğu konusunda merak, ilgi, katılıma sebep olmuştur. Buradan üniversitenin hak ihlalleri ya da hak ve özgürlükler konusunda sunduğu akademik ve sosyal alanlarda deneyimlerin hak savunuculuğunda ilk adım olan farkındalık oluşturma ve bilgi edinme konularında katkı yaptığı söylenebilir.

Örneğin bir katılımcı üniversitede aldığı Anayasa ve Eşitlik hukuku derslerinden ve hocasından bahsetmiştir. Bir başka katılımcı bir öğrenci topluluğunda maddi eşitsizliğe sahip öğrencilerle çalışma deneyiminden bahsetmiş, bir başkası da insan hakları konusunda çalışan öğrenci topluluğu deneyiminin hak savunuculuğuna etkisinden söz etmiştir. Bir eğitim kurumu olarak üniversitenin yanında katılımcıların ortaokul ve Lise yıllarındaki çevre, iklim, MUN ya da gönüllülük çalışmalarının da hak ihlalleri konusunda farkındalık oluşturduğu katılımcıların tanışma oyunlarında belirttiği deneyimler olmuştur.

Tema 3: Birliktelik Duygusu

Katılımcılar toplantılara aktif olarak katılmış ve birbirleriyle etkileşim konusunda zorlanmadıkları gözlenmiştir. Bir arada olma, birlikte grup çalışmalarında yer alma ve toplantı sonrası yapılan toplu aktiviteler genç katılımcıların birliktelik duygusuna önem verdiklerini göstermiştir. Toplantı sırasında sık sık dile getirdikleri konulardan birisi de toplantıya katılmaktan duydukları mutluluk ve yalnız olmadıklarını hissetmeleri olmuştur.

Hak ihlalleri konusunda bilinçli ya da daha önceden hak savunuculuğu deneyimi olan kişilerden oluşan gruplarda güvenli ve karşılıklı saygı çerçevesinde iletişim kurmuşlardır. Katılımcıların tanışma oyunlarındaki tutum ve davranışları ve kurdukları iletişim bir arada olmaya önem verdiklerini göstermiştir. Hak savunuculuğu yapan gençlerin birçok farklı kurum ve kuruluşta görev aldığı, gönüllülük yaptığı ancak bu toplantılar aracılığıyla kendileri gibi gençlerle bir arada olmak, tartışmak ve fikir üretmek istediklerini göstermiştir.

Tema 4: STK'larla iletişim

Katılımcıların STK'larla birebir iletişim içinde olmalarının ve sorularını yöneltebilmelerinin çok faydalı olduğu görülmüştür. Özellikle *STK'lara ilişkin bazı önyargıların veya eksik bilgilerin* olduğu bunları yüz yüze konuşabilmelerinin daha sağlıklı iletişim kurabilmeleri açısından önemli olduğu düşünülmektedir. STK'larla negatif deneyimleri olan ya da hiç

katılmadan dışardan edindikleri izlenimler olduğu gözlemlenmiştir. STK temsilcileri ile buluşmaların onların çalışmalarına dair detaylı bilgi edinmeleri ve sorularını sormalarının hak savunuculuğu yapmak konusunda fikirlerini değiştirebileceği görülmüştür. STK'larla iletişimin bu kuruluşlara dahil olma ve dayanışma isteği de arttığı katılımcıların bireysel olarak yaptıkları değerlendirmelerde belirtilmiştir.

2.4. Bireysel Mektuplar Bulgular

İzmir, İstanbul, Samsun, Ankara, Mersin, Mardin ve Diyarbakır'da gerçekleştirilen İzleme Toplantılarında saha notları dışında gençlerin bireysel deneyimlerini ve kazanımlarını anlamaya yönelik Bireysel Mektup yazma aktivitesi gerçekleştirilmiştir. Toplamda 65 katılımcının yazdığı mektuplarda aşağıdaki temel sorular ışığında yaşadıkları iki güne dair değerlendirme yapmaları istenmiştir.

- Neler öğrendiniz? Nelerin farkına vardınız?
- Öğrendikleriniz konusunda nasıl hissettiniz?
- Varsa bundan sonrasında hak ihlalleri konusunda nasıl farklı tutum / davranışlar sergilemeyi planlıyorsunuz?

Bireysel mektuplarda katılımcıların İzleme toplantısı deneyimini değerlendirmeleri, öğrenme deneyimleri ve hak ihlalleri bilgisi, hak savunuculuğa dair fikir ve planladıkları eylem değişiklikleri sorulmuştur. Genel olarak bakıldığında İzleme Toplantılarının **“güçlendirici ve umut verici bir deneyim”** olarak ön plana çıktığı görülmüştür. Bu da toplantıların ve planlanan aktivitelerin Haklar Projesinin sivil toplumu güçlendirme amacını gerçekleştirmede başarılı olduğunu göstermektedir.

“Bu toplantıda bilgi açısından çok şey öğrensem de asıl öğrendiğim şey bir şeyleri değiştirmeye çalıştığımız bu yolda yalnız olmadığımızı görmek oldu ve *bu bana devam edebilmek için büyük bir güç sağladı.*” (BM10)

“Bazen bir STK ile ya da bir örgüt ile anılmaktan korkarsın ya, ben gelirken ilk defa bunu korkmadan başardım. Gerçekçi olmak gerekirse ilk başvuruda korkmadım değil. Bitiminde ise doğru yapmışlık hissi doğdu... Bir seminerden çok daha fazlası idi *bir nevi terapi gibi* geldi...Bilirsin sen bir şarkı vardır: ‘Peşindeyim kendimin’ diye şimdi tam da o şarkıdaki yoldayım. *Yolda olmak beni çok mutlu ediyor.* Sana şöyle anlatayım: kendinle ilgili sadece insan oluşun için haklarının olduğunu anlıyorsun ve bunlar için savaşmanın ne kadar keyif verdiğini.” (BM25)

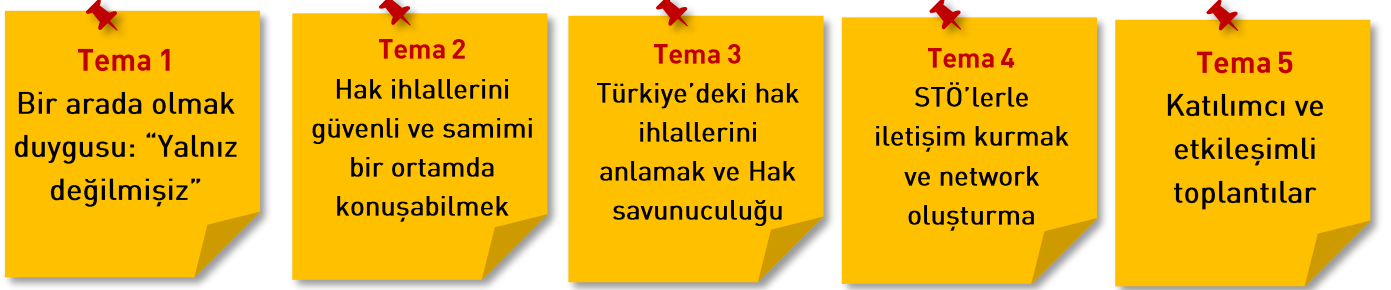
“Gerçekten *ufkum genişledi* cümlesinin karşılığı...” (BM26)

“Hak ihlallerinin sebep olduğu acıları samimi bir şekilde dert edinen, bu sorunların çözümünü için elinden geleni yapmak isteyen insanlarla bir araya gelmek; sadece birilerini dinleyerek değil de hep birlikte düşünmek, konuşmak; hatta bu kadar kısa zamanda bir şey üretmek bana iyi geldi. *Hiçbir şey yapmak istemeyecek kadar umutsuzdum ama burada umutsuzluğa kapılmadan* da başkalarının ya da benim yaşadığım acılar üzerine düşünmek..” (BM42)

“Bu mektup *geleceğin aydınlık yüzlerini kurtarmayı amaçlayan aydın kesime*” (BM 26)

“Ber xwedan jiyane! Direnmek yaşamaktır!”

Daha özeldir bireysel mektupların içeriğine baktığımızda izleme toplantıları değerlendirmesi altı alt-tema etrafında şu şekilde özetlenebilir:

Bu temaların her biri ayrı ayrı ele alınabileceği gibi birbiriyle ilişkili ve iç içe geçmiş şekilde de düşünülebilir. Örneğin bir arada olmak duygusu aynı zamanda katılımcıların hak ihlallerini güvenli bir ortamda konuşabilmesini sağlamıştır. Toplantılarda etkileşimli aktivitelerin yer alması onların hak ihlallerine ilişkin iç görüş geliştirmelerine olanak sağlamıştır. Ya da STK'larla iletişim kurmak yine kendilerinin hak savunuculuğu konusunda yalnız olmadıklarını anlamalarını sağlamıştır.

Tema 1: Bir arada olma duygusu: "Yalnız değilmışiz!"

Katılımcıların en yoğun belirttiği bir arada olmak duygusu özellikle hak savunuculuğu konusunda yalnız olmadıklarını hissetmeleri İzleme Toplantılarının en önemli etkilerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Birlikte çalışma, üretme, benzer kaygılara sahip olma ve güvenli bir ortamda fikirlerini paylaşma imkanı olması toplantıların en olumlu etkilerindedir. Ayrıca kendisi hak ihlaline uğramış olan gençlerin benzer hikayelerle karşılaşması da bu yalnız olmadıkları duygusuna katkıda bulunmuştur.

Toplantılar, hak ihlallerinin farkında olan ve çeşitli düzeylerde hak savunuculuğu yapan insanları bir araya getirmesi açısından görünür bir etki yaratmıştır. Katılımcılar aşağıda

verilen sözlerinde de görüleceği üzere hak savunuculuğu yapan ya da yapmak isteyen insanlarla kurdukları iletişimin değerli ve gelecek için umut verici olduğunu belirtmişlerdir.

“Yaşadığımız hikayeler farklı olsa da kesiştiğimiz küme aynıydı, hepimiz ihlallere tanık oluyor ama susmaya değil direnmeye, değiştirmeye, düzeltmeye çalışıyorduk. Hikayelerimizin ortak paydası daha iyi bir gelecek için güvenli alan oluşturma isteğiydi.” (BM1)

“Benimle benzer fikirlere sahip insanlarla tanışmak bana yalnız olmadığımı hissettirdi.” (BM9)

“Bu toplantıda bilgi açısından çok şey öğrensem de asıl öğrendiğim şey bir şeyleri değiştirmeye çalıştığımız bu yolda yalnız olmadığımızı görmek oldu ve bu gerçekten bana devam edebilmek için büyük bir güç sağladı açıkçası.” (BM10)

“Katılmaktan son derece gurur duyduğum ‘Haklar Projesi’ izleme toplantısı benim beklentilerimin üstünde bir izleme oldu... Farklı kişilerle bir araya geldiğimiz bu alanda aslında çok da farklı olmadığımız çok benzer hak ihlallerine doğrudan ya da dolaylı maruz kaldığımızı öğrendim.” (BM20)

“İlk kez katıldığım bu projede öğrendiklerim, edindiğim arkadaşlıklar hepsi çok değerliler... En çok da yalnız olmadığının farkına vardım.” (BM30)

“Bu mektubu geçmişteki kendime; geleceğe dair endişeli, yalnız ve korkarak geçiren o çocuğa yazıyorum. İlerde böyle hissetmeyeceksin, çevren seni destekleyip seven birçok insanla dolup taşacak.” (BM33)

“Yalnız olmadığımı, benim gibi düşünen birçok insan olduğunun daha iyi farkına vardım... Sadece ben mi böyle düşünüyorum? Düşüncesine kapılıyorum. Bu ekiple bir araya gelmek bu düşüncelerimi engellememe sebep oldu.” (BM65)

“Ben açıkçası benim gibi böyle alanlara kafa yoran çok etkili insanların olduğunu görünce çok mutlu oldum ve yalnızlık hissim azaldı. Bu ortam bana umut verdi”
(BM50)

“Bu programda ‘Haklar’ ve ‘Değerler’ ile sivil toplum, ekip olma, hayal kurma ve bulunan mekanizmaların nasıl işlendiği ve neler yapabileceğimi öğrendim. Bu toplantıda tek başıma olmadığımı ve birlik ve renklilik kattı ve beni daha çok besledi”
(BM 57)

Tema 2: Hak ihlallerini güvenli ve samimi bir ortamda konuşabilmek

Proje ekibinin hazırlamış olduğu Vaka Analizleri ve Duvar Gazetesi etkinlikleri, katılımcıların hak ihlallerini güvenli bir ortamda karşılıklı konuşabilmesini sağlamıştır. Bu etkinliklerde hak ihlallerini tartışmak ve derinlemesine ele almak bu konuda bilgi kazanımı, deneyim edinmek ve içgörü geliştirmek konusunda katılımcılara katkı sağlamıştır. Katılımcılar izleme toplantılarında yaratılan samimi, güvenli, sıcak ve saygılı alanı takdir ettiklerini ve bu sayede hak savunuculuğu konusunda ilerleme sağlayabileceklerini belirtmişlerdir. Burada toplantılara tanışma oyunları ile başlamanın ve gençlerin birlikte ilkeleri belirlemelerinin güvenli ortam yaratmada önemli bir etkisi olduğu görülmüştür.

Toplantılara dair en sık kullandıkları ifadeler “empati kurabilmek” “konuşabilmek” “Tartışabilmek” “saygılı olmak” “farkındalık kazanmak” olmuştur. Buradan hak ihlalleri temelinde kadın hakları, toplumsal cinsiyet, LGBTİ+ ve dini inanç gibi zorlu konuları konuşurken yaratılması gereken iklime dair öneriler geliştirilebilir.

“Ayrıca bu konular hakkında bilgi paylaşıırken, *saygılı, hoşgörölü ve empatik olmak gereklidir*. Farklı görüŖleri anlamaya çalıŖmak ve diyalog kurmak, toplumsal barıŖı ve dayanıŖmayı güçlendirir.” (BM4)

“Kimin ne yaŖadığını bilemeyiz. Herkese *eŖit, saygılı ve sınırlı davranmamı söyledi*” (BM16)

“Kendi dar çevremden çıkıp farklı bakıŖ açıları öğrendim. *Çok sıcak ve samimi bir ortam vardı kendimi çok rahat ifade edebildiğimi düşünüyorum.*” (BM22)

“Bu proje sayesinde bir sürü arkadaŖ edindim ve farklı hayat hikayeleri dinledim. Çok etkilendim, *empati kurmayı daha net bir Ŗekilde öğrendim.*” (BM24)

“Büyük bir Ŗans eseri katıldığım Haklar Projesi’nde kendimi sanki daha önce de bulunduğum bir ortamdaymışcasına Rahat hissettim, samimi karşılandım. Proje sürecinde uymayı kararlaŖtırdığımız kurallara herkesin riayet ettiğini gördüm. *HoŖgörü, saygı ve açık görüŖlölüğün hakim olduğu bu ortamda tabulaŖmış konuların dahi rahatlıkla tartıŖılabildiğini, sorunların gün yüzüne çıkarılıp nasıl çözümlenebilir konuŖulduğunu gördüm.*” (BM34)

“Bana özgürce konuŖma ve fikirlerimi ifade etme ortamı sunduğunuz için sizlere teŖekkür ederim.” (BM59)

Tema 3: Türkiye'deki hak ihlallerini anlamak ve hak savunuculuğu yapmak

İzleme Toplantılarının temel amaçlarından biri olan Türkiye'de gerçekleşen hak ihlallerini derinlemesine ele almak hak savunuculuğuna ilişkin zemin oluşturması açısından katılımcılar tarafından olumlu bulunmuştur.

Toplantılarda Vaka analizleri ve Duvar gazetesi etkinlikleri ile gerçekleşen grup tartışmaları ve çalışmaları da gençler tarafından etkili yöntemler olarak belirtilmiştir. Bu grup çalışmalarında uluslararası raporlar, Türkiye'de gerçekleşen vakalar ve analizleri detaylı olarak ele alınmış ve eklerde görüleceği üzere sunulmuştur. Grup çalışmalarının en önemli kazanımı, farklı deneyim ve bilgide olan katılımcıların hak ihlallerine dair paylaşımları olmuştur.

"Eğitimde tanışmış olduğum XXX ile beraber haberler üzerinden *insan hakları uluslararası metinler ve kararlar üzerinden değerlendirme programı* yapmayı. 15-20 dakika olacak bu programları podcast olarak sunmayı düşünüyoruz." (BM1)

"Cinsiyet eşitsizliklerinin bu kadar çok olduğunu bilmiyordum ama *raporları okuduğumuz zaman ne kadar çok olduğunu fark ettim.*" (BM7)

"Kadın hakları konusunda da hep aklıma geldi. *Annesi görücü usülü evlenen, sonra da ev hanımı olan bu kız çocuğu gibi ben de senin hayatın nasıl bambaşka olabilirdi diye düşünmeden duramıyorum.* Keşke ailen üniversiteyi bitirip, sana gerekli kaynakları ayırsaydı, seni destekleseydi. Keşke dedem çalışmana izin verseydi, kendi ayakları üzerinde durabilen, kimseye mahkum olmayan, kimseye muhtaç olmayan bir kadın olurdu." (BM36)

“Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları, çocuk hakları, LGBTİ+ hakları gibi konularda konuştuk, tartıştık. Ve bu konuşmalar sayesinde neden bunu da araştırmıyorum, neden buna da bakmıyorum, katılmıyorum? Dediğim çok konu oldu. Ve bundan sonraki süreçte bu konular hakkında muhakkak aksiyon alacağım. *Bir genç olarak yapabileceklerimin, gücümün farkına vardım.*” (BM38)

“Farkına vardığım şey, hepimizin kaygıları olduğu, yalnız olmadığım. Sorunlarımızın ortak oluşu ve hepimizin bu sorunlara çözüm arayışı beni umut dolu hissettirdi. Belki de bu toplantıdan edindiğim en güzel bilinç sorunları yankı odalarında konuşmanın kimse için fayda olmadığı tüm *bu sorunların konuşulduktan sonra çözümleri için toplanıp, direniş göstermemiz gerektiği.*” (BM35)

“Ülkenin genelinin zaten kötü durumda olduğunun Samsun’un genel anlamda daha da geride kaldığını daha iyi gözlemlemiş oldum. Kadın, çocuk, LGBTİ+ görünürlükleri çok kötü durumda. *Bunu yanı sıra ekip arkadaşlarımızla da konuştukça umutsuz olmaktan uzaklaştım.* Ne kadar kötü olaylar daha görünür olsa da her şeye rağmen umut var.” (BM31)

“Her ne kadar çeşitli masalar aracılığıyla bir araya gelsek de ortak noktamız insan hakları ve gençlikti. Özellikle vaka paylaşımı noktası biraz buruk geçse de ‘her yürek kendi şarkısını söyler’ mottosu çerçevesinde *acıların asla karşılaştırılmayacağı ve her acının kendi bağlamında muazzam olduğu gerçeğinin farkına varmamızı sağladı.* Her ne kadar kendi konsantre masamız hakkında bir eylem gerçekleşmese de (katılımcılar arasında özne azınlığı ve cinsiyet dağılımından kaynaklı) katkısı çok oldu.” (BM29)

“Hak ihlallerinin her yerde olduğunu ve *savunacak birilerini beklememek gerektiğinin farkına vardım.*” (BM59)

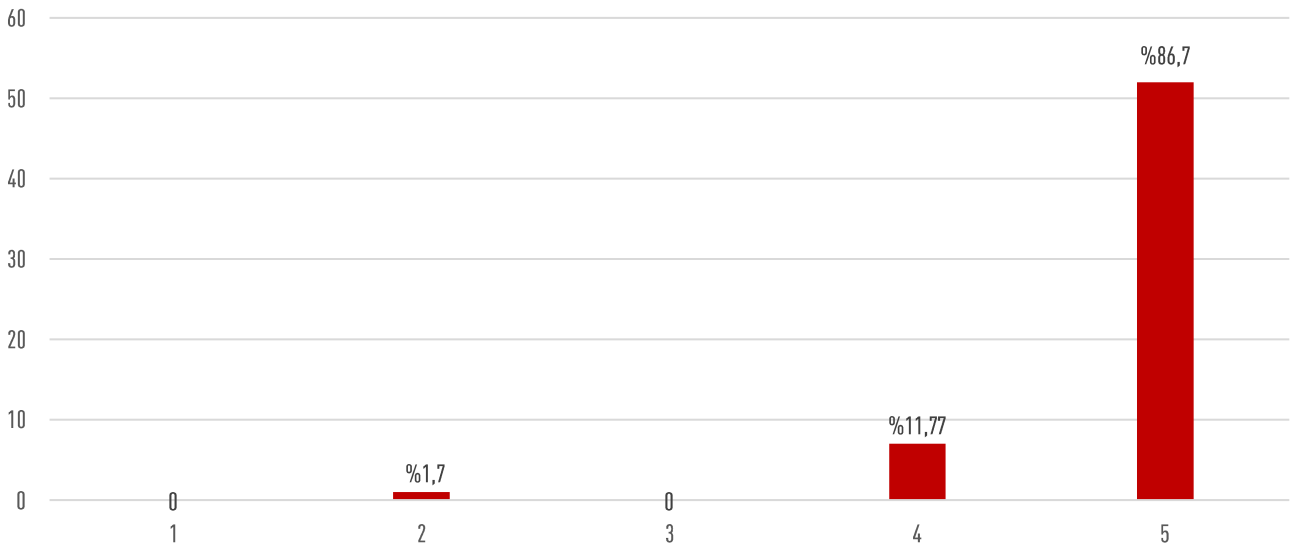
“Kırılgan grupların sandığımdan çok olması ve gerek bireylerin sözleri gerekse de basit bir fiileriyle bile nasıl ayrımcılığa maruz kaldıklarını görmek ayrımcılığın ne kadar katmerli bir yapıya sahip olduğunu görmemi sağladı.” (BM56)

*“İnsan haklarını savunmak için özel bir alana veya mekana ihtiyacım olmadığını, bunu aktif olarak her yerde yapabileceğimi, sokakta, markette, okulda vs. **de aktivist olmaya katkı sağlayabileceğimi fark ettim**” (BM55)*

Bu toplantılara katılımın en önemli etkilerinden biri olarak gençlerin gelecekte yapacakları hak savunuculukları konusunda edindiği motivasyon, yeni fikirler ve bağlantılar olmuştur.

- Etkinlik sayesinde insan hakları alanında bireysel olarak izleme yapma motivasyonumun arttığını düşünüyorum.

Şekil 8 İnsan Hakları Alanında Hak Savunuculuğu

★ ★ Tema 4: STÖ'lerle iletişim kurmak ve örgütlenmek: "STÖ'ler o kadar da gerçekte etkisi olmayan gruplar değilmiş"

İzleme toplantılarının bir başka katkısı da STÖ'lerle birebir iletişimde olabilmek, sorularını direkt sorabilmek ve örgütlenmek adına fikir sahibi olmak şeklinde iletilmiştir. STÖ'lerin toplantılara katılımı hem farklı hak ihlallerine ilişkin Türkiye'de neler yapıldığını göstermiş hem de katılımcıların STÖ'lerin hak savunuculuğundaki rolleri daha iyi anlaşılmıştır. İzleme Toplantılarına katılan gençlerin önceki STÖ deneyimlerine bakıldığında bu toplantılara katılan farklı STÖ'lerin olması yeni ilişkiler kurmak açısından da katkıda bulunmuştur. Katılımcı yorumlarına bakıldığında STÖ'lere dair bazı olumsuz algıların ya da önyargıların olduğu ve bu toplantılar sayesinde bu konuda fikir değişimleri olduğu görülmektedir. Katılımcılar STÖ'lerin dayanışma pratiklerinin önemini anladıklarını da ifade etmişlerdir.

"Sivil toplum kuruluşları temsilcileriyle görüşebilmemiz özellikle birebir muhabbet edebilmek çok etkili oldu diyebilirim. Bu fırsata çoğu zaman sahip olamıyoruz." (BM54)

"Sivil toplumlarda örgütlenmenin hatta bazen sadece ben buradayım diyebilmenin ne kadar önemli olduğunu fark ettim. Benim için bakış açımı genişleten, fikir alışverişini bolca yaptığım çok verimli bir programdı." (BM63)

"Hak temelli savunuculuk yapılırken kapsayıcı olmaya özen göstermeyi, örgütlenmenin kıymetinin farkına vardım" (BM61)

"Düşündüğümde daha fazla gücümüz olduğunu düşünüyorum. STK'lar o kadar da gerçekte etkisi olmayan gruplar değilmiş. Burası sadece bir sektörden ibaret değilmiş, dayanışma duygusu, gerçekte insanlığa umut veren bir şeymiş" (BM36)

"Bugün çeşitli dernek ve vakıflardan çalışmalar yürüten hocalarımız çok güzel ve özel fikirlerini aktardılar. Bir hukukçu olarak XXXX hocamın aktardıkları... fikirler ve çalışma yürüttükleri alanda kendime daha çok araştırma ve okuma fırsatı ve zaman yaratacağım." (BM18)

Tema 5: Katılımcı ve etkileşimli toplantılar:

İzleme toplantılarının “katılımcı ve etkileşimli” bir şekilde gerçekleştirilmesi gençler tarafından oldukça olumlu bulunmuştur. Öğrenme Tasarımları ekibinin oyunlaştırılmış aktiviteleri gençlerin katılımı ve sözlerini söylemeleri için bir güvenli platform sunmuştur. Yaş ayrımcılığı dolayısıyla fikirlerinin dinlenmemesi ya da kabul görmemesi nedeniyle sahip oldukları olumsuz tutum, İzleme Toplantıları sonucunda olumlu bir tutuma dönüşmüştür. İzleme toplantılarında genel olarak tüm katılımcıların aktif olduğu, grup çalışmaları ya da bireysel oyunlarda fikirlerini paylaşmaları sahada gözlenen önemli durumlardan biridir.

Ayrıca toplantılardaki etkileşim katılımcıların farklı fikirleri duymalarına ya da karşıt fikirleri tartışabilmeye olanak sağlamıştır. Vaka Analizi ve Duvar Gazetesi sunumlarında birbirlerine sorular yönelmiş, sahip oldukları bilgi ve deneyimi paylaşarak katkıda bulunmuşlardır. Toplantıdaki yürütücülerinin hak savunuculuğuna ilişkin tutum ve davranışları da bazı katılımcılar tarafından “rol model” olarak görülmüştür.

*“Malum biz gençler dinlemekten **“her şey siz gençler için” diye konuşup, söz hakkı vermeyen** düşüncelerimizi önemsemeyen seminer /projelerden bıktık.” (BM54)*

*“Bazı katılımcılarla taban tabana olmasa da nispeten zıt görüşlere sahibiz. Bu görüşleri dinlemenin bana ne düşündürdüğünü, ne hissettirdiğini ve beni nasıl bir aksiyon almaya ittiğini kendimde gözlemlemeye çalıştım ve biraz daha bu duruma odaklanacağım. **Kesinlikle ufuk açıcılar**” (BM52)*

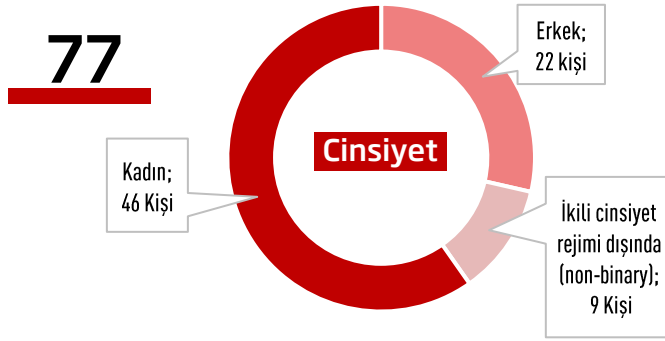
*“Burada geçirdiğim süre boyunca edindiğim en önemli şey, **benimle karşıt fikirde olan, düşüncelerine hiç katılmadığım bir bireyi saygı çerçevesinde dinleyebilmeyi ve kendisi ile empati yaparak onun bu düşüncelerinin oluşumunda rol alan olaylarda kendini bilsam ne gibi bir tepki vereceğimi tartmayı öğrenmek oldu**” (BM49)*

BÖLÜM 3

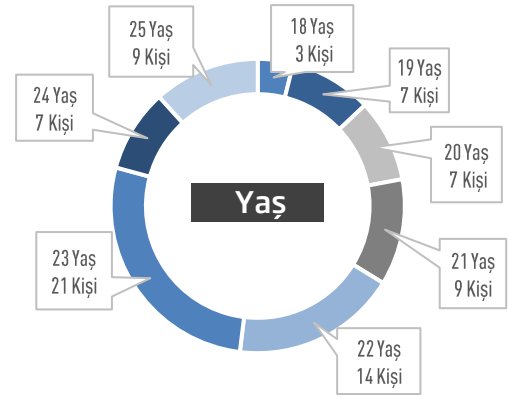
3. İZLEME ÇALIŞTAYI BULGULARI

3.1. İzleme Çalıştayı Katılımcı Demografik Bilgileri

11-12 Kasım 2023 tarihlerinde Mardin’de düzenlenen İzleme Çalıştayına toplam 77 üniversite öğrencisi kabul almıştır. Katılanlara ait bazı demografik bilgiler şu şekildedir.

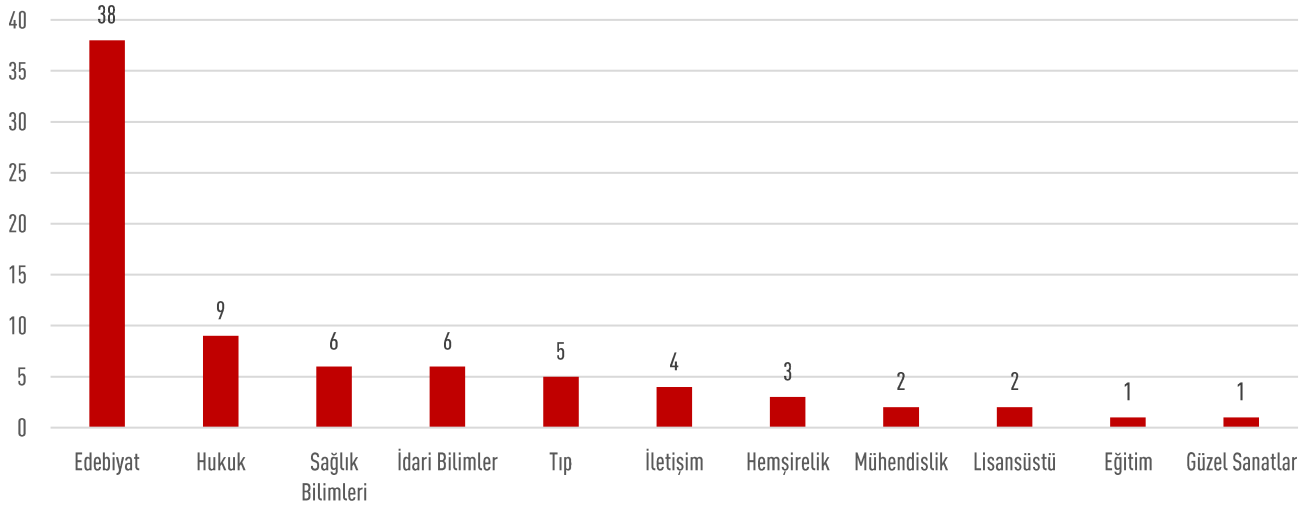

Şekil 9 Katılımcıların Cinsiyeti

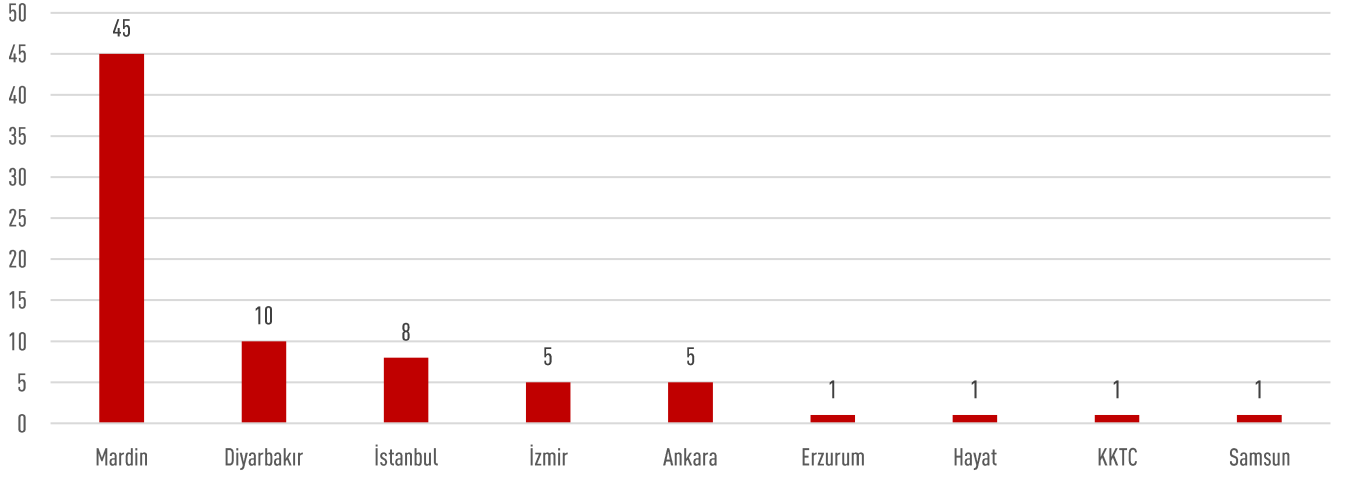
Şekil 10 Katılımcıların Yaş Dağılımı

Katılımcı Fakülteler

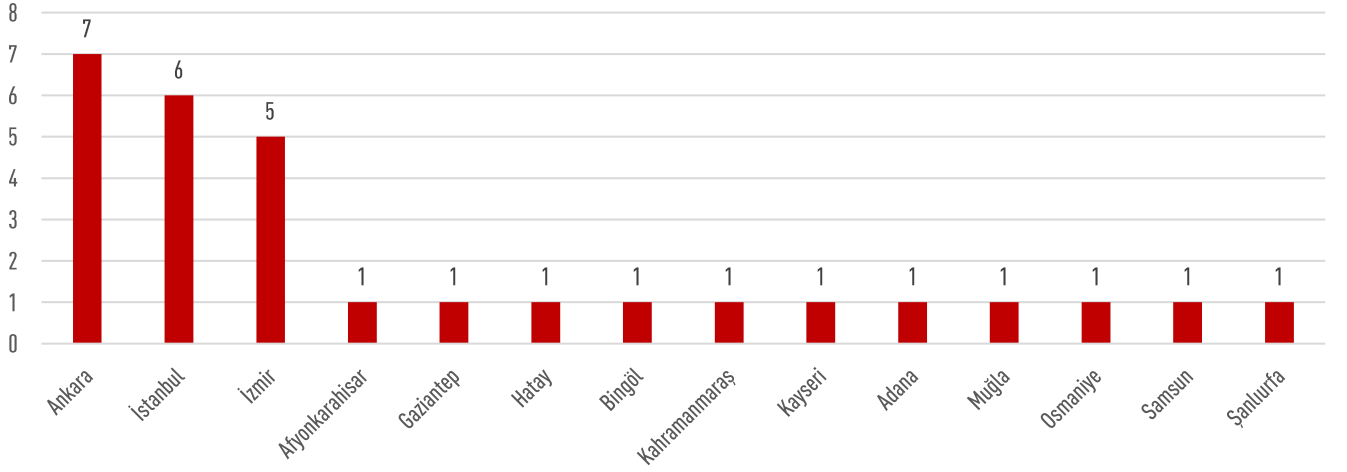
Şekil 11 Katılımcıların Fakülteleri

Katılımcı - Eğitim Gördüğü Şehirler

Şekil 12 Katılımcıların Eğitim Gördükleri Şehirler

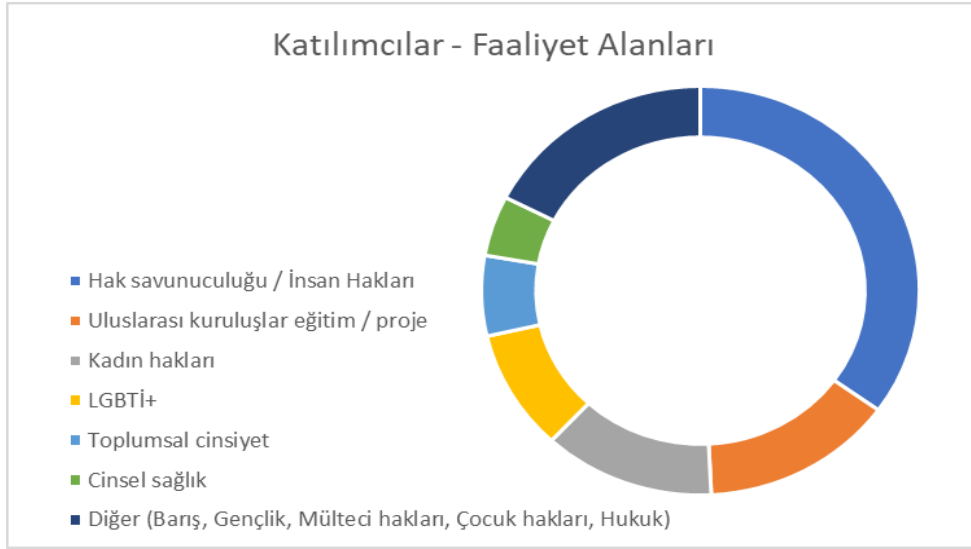
Katılımcı - Yaşadığı Şehirler

Şekil 13 Katılımcıların Yaşadıkları Şehirler

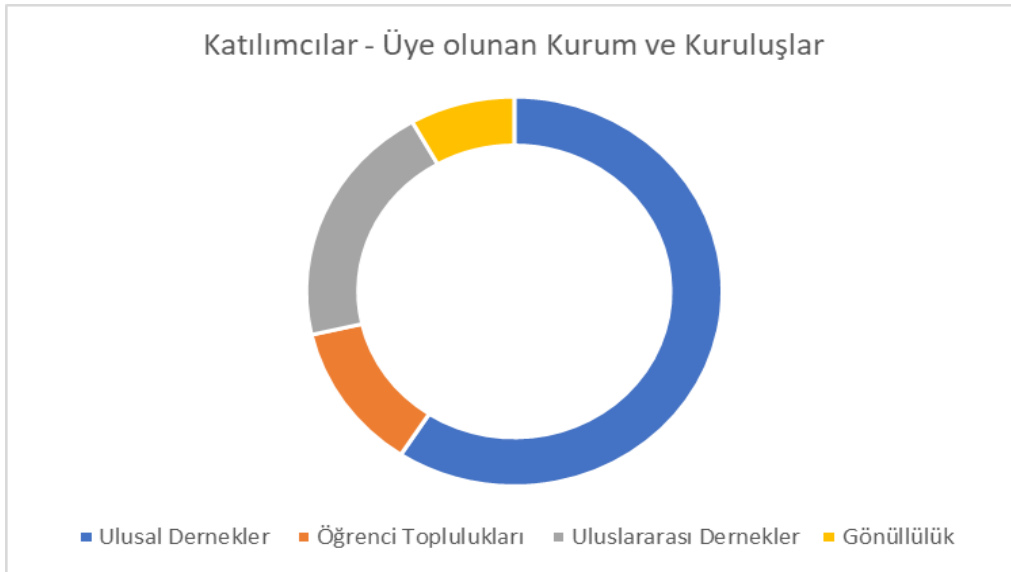

İzleme çalıştayına katılan öğrencilerin sayısal verilerinin yanı sıra daha önceki insan hakları ve hak savunuculuğu eğitimlerine katılım durumları, üye oldukları STK ve Öğrenci Toplulukları üyelikleri ve çalıştaya katılım amaçları değerlendirilmiştir. Katılımcıların daha önce yer aldıkları faaliyet alanlarına baktığımızda şu şekilde bir tablo görülmektedir. Bu soruda toplamda **77 kişi olan çalıştay katılımcı grubu arasında 36 kişinin herhangi bir faaliyet alanında yer almadığı** belirtilmiştir.

Şekil 14 Katılımcıların faaliyet alanları

Daha önceden katıldıkları, üye oldukları STK'lar, öğrenci toplulukları ve diğer kuruluşlara baktığımızda resim şu şekilde özetlenebilir.

Şekil 15 Katılımcıların üye oldukları kurum ve kuruluşlar

 Ulusal Dernekler altında başta proje ortaklarından Mardin Ortak Kadın İşbirliği Derneği (MOKID) olmak üzere Dahahder, SİYAMDER, SPOD, Alikev, Mardin Barosu, Şiddet Mağdurları Destek Merkezi, Bazat Gençlik Derneği, Genç LGBTİ+ Derneği, Hrant Dink Vakfı, Tarlabası Toplum Merkezi, GSM, TOG, Tema isimleri karşımıza çıkmaktadır.

 Öğrenci Toplulukları katılımı İnsan Hakları, Hukuk, LGBTİ+, Tıp Öğrenci Birliği, Toplumsal Cinsiyet alanlarında görülmektedir.

 Uluslararası Derneklere katılımında UNICEF, Amnesty International, ELSA Avrupa Genç Hukukçular Derneği, BM, Born This Way Foundation, Avrupa Birliği TR Delegasyonu, WWF gibi kuruluşlar ve üyelikler yer almaktadır.

 Gönüllülük altında yer aldıkları konular kadın, deprem ve mülteci çalışmaları da belirtilmiştir.

 Bunların yanında 38 katılımcı herhangi bir kuruma üye olmadığını ya da insan hakları konuları dışında kalan Psikoloji, Tarih, Doğa öğrenci toplulukları veya Yeşilay, Kızılay gibi ulusal yardım kuruluşlarında yer aldıklarını belirtmişlerdir.

3.2. İzleme Çalıştayı Katılımcı Gözlem (Saha) Bulguları

3.2.1. Tanışma Oyunları

İzleme Çalıştayı tanışma oyunlarından sonra katılımcılardan iki günlük çalıştay boyunca dikkat edilmesini istedikleri ya da beklentileri sorulmuş ve bunları listelemeleri istenmiştir. Çalıştay süresince katılımcıların birbirleriyle olan iletişimin ilkelerini belirleyen listeler ağırlıklı olarak “Saygılı ve olumlu iletişim” kurma üzerine odaklanmıştır. Aşağıda en çok yorum yapılandan en aza şeklinde bir sıralama ile gruplandırmalar verilmiştir.

- Pozitif ve Güler yüzlü Olma
- Merhametli / Anlayışlı / Nezaketli / Saygılı / Şefkatli olma / Empati
- Farklı etnik, cinsel ve dini inançlara farklılıklara saygılı olma/ Dini İnanışlara, giyime, hayata bakış ve ikili ilişkilerde mesafeye saygı / Sınırlara saygı
- Ön yargılı olmama / Ön yargıları eleştirme / Yargılamadan dinleme / Masum İrkçilik yapmama / Yargılayıcı olma
- Aktif ol / Sosyalleş / İnsanlarla Tanış /Arkadaş ol / Güzel vakit geçire / Eğlen
- Kapsayıcı Dil / Samimi Dil / Dış görünüşe bakarak cinsiyet atamama / Cinsiyetsiz dil kullanımı

- Kendi deneyimini paylaşmaya açık olma / Farklı düşüncelerini belirtme
- Kürt kimliğini, kültürünü yansıtmaya / Kendin olma
- Akademik Bilgini / Teoriyi pratiğe ve gündelik yaşama yansıt
- Ortak Çalışma / Örgütlenme / Ortak mücadele
- Çevreci / Sürdürülebilir / Vegan ol
- İnsanlara Güvenme / Nefret Söylemine karşı dikkatli olma

3.2.2. “Kendi ülkemizi kuruyoruz” Etkinliği

Tanışma oyunlarından sonra katılımcıların Kendi Ülkemizi Kuruyoruz etkinliği ile grup olarak çalışmaları istenmiştir. Katılımcılardan kendi çalışma yöntemlerini belirlemeleri ve şu unsurları göz önünde bulundurarak ütopyik bir ülke kurmaları istenmiştir:

- Ülkenin adı / Dil / Selamlaşma / Ülkenin geleneksel dansı / Bir vatandaşlık simgesi / İyilik yapmak / Ülkenizi anlatan bir reel / Anayasa.

Kendi Ülkemizi Kuruyoruz etkinliğindeki deneyime baktığımızda toplumun bir yansımasını gördüğümüzü söylemek mümkündür. Verilen süre içerisinde örgütlenmekte ve verilen öğeleri belirlemede zorlandıkları gözlenmiştir. Genel olarak gözlemimiz, katılımcıların yöntem belirlemede zorlandıkları, ülke kurma konusundaki ***birlikte çalışmak, birbirini dinlemek, anlamak ve fikirler üzerinden tartışma*** konusunda grup içi dinamiklerin yaşandığı gözlenmiştir. Kendilerinin de söylediği üzere “***Mevcut kültürel kodlarla ütopya bir***

ülke kurmanın zorluğunu” deneyimlemişlerdir. Bunların ötesinde bu kodlar olmadan konuşamadıklarını görmüşlerdir. Ama buradan da güvenli alan ilkesi konuşulması ve yaşayarak anlaşılamama deneyimi değerli oldu. Katılımcıların aşağıda verdiğimiz öz eleştirileri öğrenme deneyimi açısından katkıda bulunmuştur.

- Dikta eden birkaç kişinin varlığı / tartışmalar olmuş – sosyal hukuk devleti konusunda- anayasa 4 maddesi oluşturmaya çalışmışlar, ata-erkil düzen oluşuyormuş gibi geldi burada katılımcılardan kadın olanların söyledikleri: bağırmandan ve düşüncelerimize saygı göstermek gerekir.
- Herkese herkes adına özür dilerim burada anlaşılmadığımız / dinlemediğimiz için. Değiştiremeyeceğimiz şeyler olabilir ama bunlarla da karşılaşacağız. O yüzden konuşacağız anlaşacağız.
- Grubun deneyimi genel olarak tartışmaları değerlendirdiler.
- Ülke sloganı: Sen ben biz özgürüz hepimiz!
- Ütopya gerçeklikten kopup, evrensel olanı kaçırdık.
- Yönetim şekli yönetimsizliktir. Her etnik grup parçasıdır. Uygar devleti yıkmaya çalıp her kültürün yerel düzeyde yaşandığı ve korunduğu ve burada yönetildiği; hakların kendi kaderini yaşadığı bir başka deyişle demokratik federalizm
- İfade özgürlüğü anayasal düzeyde koruma altındadır.
- Ülkemizin ismi konusunda çok fazla tartışma oldu. “Hepimiz orada Kürttüğ ve duygusal olarak “Roj - Güneş” ismini seçmek istedik” Daha kapsayıcı olması için “Beniz” olarak önerdim. İnsanların şahsi özgürlüklerinin önemli olduğu, beraber yaşayabileceği bir toplum olarak düşündük. Muhalefet edilmesinin sebebi dil olabilir. Kürtçe olduğu için itiraz edildi bu beni duygusal olarak üzdü. Ama dil konusunda anlaşma sağlanamadı. Bir ses de ülkenin ismi olabilir.
- Herkesin ortaklık sağlayacağı 4 kural bulmakta zorlandık.

3.2.3. Vaka Analizi

Katılımcılara insan hakları, kadın hakları, Toplum cinsiyet, LGBTİ+ ve din/inanç özgürlüğü hak ihlalleri konularında Türkiye’de gerçekleşen olaylar, 5 farklı masada çalışılmak üzere toplam 27 vaka olarak verilmiştir. Grup çalışması şeklinde gerçekleşen vaka analizinde verilen vakalarda katılımcılardan olayın kısaca tanıtılması, aktörleri ve eleştirileri derlemeleri istenmiştir.

Katılımcıların vaka analizleri ile ilgili bilgi, bakış açısı ve tutumları şu şekilde özetlenebilir.

- “Sapık” kelimesi üzerinden yürütülen tartışmada basının kullandığı dilin hukuk dili olması gerektiği vurgulanmıştır. Toplumsal cinsiyet ve kadına şiddet gibi haberlerde medya dili sorunsal bulunmuş ve burada hukuki çizgiyi korumak gerektiği belirtilmiştir.
- Vaka analizi ve sunumlarda çakışıkları noktalar olmasına rağmen birbirlerine saygı göstermeleri ve dinlemeleri
- Genel olarak vakalarda sağlıklı tartışma ortamı var idi. Katılımcıların çalıştay başında belirledikleri ilkelere genel olarak uydukları söylenmekle beraber, etnik ve cinsel kimlikleri dolayısıyla hak ihlalleri yaşayan gençlerin bu konularda konuşurken zorlandıkları gözlenmiştir.
- Vakalar kendileri dışında olaylar olduğundan konuşurken daha iyi iletişim kurabildikleri, ancak özne oldukları konularda tartışmanın daha zor olduğu gözlenmiştir. Konu olarak çok bilinmeyen örneğin uluslararası koruma altına alınmış aktivistler ilgili haberlerde daha çok tartışma var. Ya da nasıl bir dil kullanılmalı konusunda tartışılmıştır. Tartışmalar sırasında katılımcıların birbirlerini eğitme durumu gözlenmiştir.
- Vakalarda toplumsal olarak müdahil olmak ve izleyen konumunda olmamak

3.2.4. Kampanya Çalışması

Katılımcılar kampanya hazırlamak üzerine yapılan kısa bir sunum sonrası kendi kampanyalarını bir grup çalışması ile oluşturmaları istenmiştir. Üniversite öğrencilerinin ulaşım sorunu, hayvan hakları ve kadının politikadaki yeri üzerine hazırlanan üç farklı kampanya sunulmuş ve paylaşımlar gerçekleşmiştir. Burada bazı grupların kampanya hazırlarken fikir konusunda ortaklaşamadıkları ve kampanya hazırlamadıkları görülmüştür. Temelde fikir ayrılıkları ya da kampanya hazırlama etkinliğine katılım motivasyonunun düşük olduğu gözlenmiştir.

3.3. İzleme Çalıştayı Bireysel Değerlendirme Bulguları

Mardin’de İzleme Çalıştayı sonrasında yapılan değerlendirmede katılımcılar mentimeter anketinde bireysel değerlendirmelerini yapmışlardır. İlk olarak bu çalışmaya katılma deneyimini tanımlayan 3 kelime sorulmuş ve aşağıda yer alan sözcük bulutu oluşturulmuştur. Sözcük bulutuna baktığımızda katılımcıların “keyifli”, “verimli” “deneyim”, “farklı fikirler”, “yeni arkadaşlıklar” “samimi” gibi olumlu duyguların yanı sıra “gergin”, “ötekileştirme” gibi olumsuz duygu ve düşünceleri olduğu görülmektedir. İzleme Çalıştayı kapsamında hak ihlalleri, hak savunuculuğu ve yapılabilecekleri konusunda katılımcılardan aşağıdaki sorular kapsamında değerlendirme yapmaları istenmiştir.

SORU 1: Uluslararası arenada hak arama ve özgürlükler konusunda bildiğiniz Türkiye’de yapılabileceğini düşündüğünüz uygulama örnekleri / politika önerileri nelerdir?

- WWF gibi dünyayı ve doğayı koruma gibi büyük bir kuruluş başlatıp, Türkiye’deki doğayı ve yakınındaki bölgeleri koruyabiliriz
- Türkiye’de her şeyin daha özgür ve nefes alıcı olmasını isterdim.
- Yeni hükümet; Ülkeye selamet; Hadi cesaret; Susma devam et
- Cinsel özgürlükler
- Yeni bir anayasa düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum ancak bulunduğumuz toplum ve yönetim dahilinde yeni bir anayasa düzenlenmesinin neredeyse imkansız olduğunu düşünüyorum. Bundan dolayı hak ve özgürlükler için uygulanabilecek en hızlı yolun var olan anayasanın uygulanması olduğunu düşünüyorum.
- Üniversite veya öğrencilerin yoğun olduğu yerlerdeki yeme içme yerlerinde plastik kullanımını azaltmak adına “Bardağını getir, içeceğin yarı fiyatına” şeklindeki kampanya genişletilebilir.
- Öncelikle var olan sistemde insanları bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.
- Benim bu ülkede haklarım ne? sorusunun cevabını en iyi şekilde öğrenmek gerekiyor.
- Şiddete maruz kalan kadın ve lubunlar için parklara mum, mektup, şiir bırakılması
- Sivil toplum örgütleri daha aktif programlar düzenleyebilir ve daha çok kitleye ulaşabilir.
- 21.yy’da yaşıyoruz ve artık bir şeylerin güzellekle olamayacağı kesin. Ülkemizde insan haklarını, iyi hal indirimi ve hayvan haklarını konuşuyoruz fakat her gün 1 milyon çocuk ölüyor. Biraz fazla kaba düşünüyorum sanırım ama sorun insanın kendisi. İnsan yeryüzünde olduğu sürece sorunlar bitmeyecek.

Türkiye'de uygulamamız gereken ilk uygulama yeniden yapılandırma. Önce yönetimin sonra yönetimin yönettiği ikinci yöneticiler sınıfı.

- Daha fazla konuşmak istemiyorum artık ne olur bir şey olsun. Biz yapmaya çalışıyoruz ve eğer biz yapamazsak ne olur bizden sonrakiler yapsın. Thanksss
- İbb önündeki yaşam nöbeti
- Ülke çapında geçerli olan tek bir resmî dil yerine, İsviçre örneğinde olduğu gibi her kesimden insanı da kapsayacak birden fazla resmî dilin kabul edilmesi.
- Hiç kimse ana dilini sonradan öğrenmek zorunda kalmamalı, yabancı bir dilmişçesine.
- Örneğin Fransa'da sarı yekekliler hareketi artan akaryakıt, yüksek yaşam maliyetlerine tepki göstermişlerdir. Devlete karşı haklarını aramışlardır. Ülkemizde biz de böyle hakkımızı arayabiliriz.
- Animal liberation foundation'ın hayvan özgürleştirme eylemleri
- İfade özgürlüğü
- Hukuki reformlar
- İnsan hakları anlaşmaları
- Yeşil Hareket noktasında sadece belirli zümrelerin çalışmalarda bulunması önemli bir problemdir. Bu hareketin yaygınlaştırılması için tüm siyasi parti ve STK'ların bu politikada tüzüklerinde yer vermeleri.
- Tüm sivil toplum örgütlerinin ve bu tür kuruluşların dinlenip ortak bir karara varılması
- Uluslararası alanda gelişmeleri takip etmesi ve ülke yararına uygulanması
- Her şeyden önce insanlar çalışmaktan ve öğrenmekten çok rahatsızlar ben buna karşı bir iç savaş geçirmelerini istiyorum. Ne istediğimizi biliyoruz ama dinlemeyi asla değil keşke hep dinlesek saygı gösterebilmek. İnançlarımızı o kadar çok sıkı sarılıyoruz ki yanlış bir yönümüzün olabileceği hiç aklımıza gelmiyor. Şey gibi

düşünsünler daha önce Göbeklitepe bulunmadan önce ilk yerleşim yer başka bir yer kabul ediliyordu. Yeni bilginin ortaya çıkmayacağını nerden biliyoruz?

- Kuruluşlardan haberdar ve aktiflik sağlamak ve bunu yaygınlaştırmak. Doğru kaynakları doğru yayabilmeyi bilmek
- Destek kaynaklarına ihtiyacımız var.
- Hak savunuculuğunda etkili sonuca ulaşabilmek adına bazı kesimlerin kırmızı çizgilerini geçememek adına pasif kalmak yerine yeri geldiğinde sert ve açık bir dil kullanılmalı, eylem ve programlar da bu minvalde gerçekleştirilmeli
- Öğrencileri daha çok bilgilendiren, teorikten ziyade pratikte öğreten çalışmaların artırılması lazım.

Katılımcıların uluslararası sivil toplum örgütleri ve uygulama örnekleri sorulduğunda daha kısıtlı geribildirim verdiklerini söyleyebiliriz. Uluslararası kuruluşların birkaç uygulaması dışında özellikle din/inanç özgürlüğü, kadın ve LGBTİ+ gruplarına yönelik ayrımcılık ve insan hakları ihlallerine dair katılımcıların daha sınırlı bilgiye sahip olduğu gözlenmiştir.

SORU 2: Hak ihlalleri ve özgürlükleri konusunda gelecekte daha etkili çalışabilmek adına ne tür bilgi, beceri ve deneyime ihtiyacınız olduğunu düşünüyorsunuz

- Özellikle kendimiz gibi çalışan gruplarla network ağı oluşturmak, böylece devlet organlarına karşı daha örgütlü hareket etmek.
- Hak ihlalleri ve özgürlükleri konusunda etkili çalışma gerçekleştirebilmek için hukukla alakalı ilgili alanda gerekli anayasal bilgi gereklidir.
- Herkesin kendi kimliğini bir kenara bırakıp duygusal olmadan ve teknik detaylara hakim bir şekilde konuşması gerektiğini düşünüyorum.
- Azınlık olduğum ortamlarda nasıl “tepki çekmeden” “orta yollu ifadeler” kullanmam gerektiği hakkında bilgi sahibi olmak isterdim.
- Hak savunması konusunda herkesin savunma yaptığı esnada kullandığı dile ve üsluba dikkat etmeli
- Avantaj ve dezavantajlarımızı nasıl analiz edebileceğimizi ve bu analizi birbirimizi gözetmek için nasıl kullanabileceğimizi anlamaya ihtiyacımız var.
- Kendimizi bu konu bağlamında çalışan faaliyetlere katılarak geliştirmeliyiz. Ücretsiz oturumlara erişip bunları kullanmalıyız. Ve bu eğitim faaliyetlerin görünürlüğünü arttırmalıyız.
- Diğer azınlığa maruz kalan gruplarla ilgili ortak çalışma deneyimleri yürütmek ve hukuki ve psikolojik olarak desteklenmek, politika ağı üretmek.
- Saha deneyimine ihtiyacım var, fakat öncesinde teorik bilgilerimdeki eksikliklerin tamamlanması gerekiyor
- İlkelere hakim olup, ilkeler doğrultusunda daha aktif bir şekilde hem sahada hem de saha dışında deneyim sahibi olmak.
- Şu an sahip olduğumuz bilgi, beceri ve tecrübelerimiz ile hak ihlalleri ve özgürlükleri konusunda yeterli bireyleriz. Dünyanın her ülkesinde olmasa da bu ülkede hak ihlalleri ve özgürlük ihlalleri yapılıyor. Bunun tek nedeni mevcut yapı

ve bunun değişmesi gerekiyor. Sırf devletin yapısı ve yönetimi kötü diye benim kendimi değiştirmem istenemez benden

- Daha fazla araştırıp sivil toplum örgütlerinin çalışmalarına katılarak daha çok gelişeceğini düşünüyorum.
- Farklı kültürleri ve perspektifleri anlama ve saygı gösterme yeteneği.
- Bir araya gelebileceğimiz fiziksel mekanlara, üçüncü yerlere ihtiyacımız var. Her gün açık merkez veya mahalle dayanışma örgütleri gibi.
- Çok fazla deneyim, çok fazla kendini gerçekten geliştirmiş insanla bir arada olmak isterim, bir şeyler yapmak bizi çok iyi yapmaz, ilk önce egolarımızdan daha fazla sıyrılıp, bunu dert edinip kimseyi düşman veya rakip olarak görmemek gerekiyor.
- Hak ihlalleri ve özgürlükler konusunda etkili çalışabilmek için hukuk, insan hakları politika ve iletişim konularında derin bilgi gereklidir. Ayrıca çözüm odaklı düşünme müzakere yetenekleri ve kültürel duyarlılık da önemlidir.
- Network; Teorik bilgi; Sahada deneyim; Sivil toplum deneyimleri
- İlkokuldan başlayıp üniversiteye kadar okullarda eğitim verilmesi
- Yapay zekalar bu konuda devreye girip, hakimin yerine karar verebilir.
- Yasal mevzuata daha hakim olmak ve yargıya ulaşım konusunda kişisel becerilerimi artırmak
- Haklar Projesi gibi çalıştayların daha çok yaygınlaşmasını isterim.
- Sosyal ve ruhsal olarak güçlendirme çalışmalarına ihtiyaç var.

Yukarıdaki yorumlar çerçevesinde katılımcıların insan hakları ve hak ihlalleri konularında *ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve deneyimler* üç ana başlıkta özetlenebilir:

Bilgi

- Hukuki / Anayasal / Yasal Mevzuat Bilgisi / Hukuki ve Psikolojik Destek vermek için Bilgi
- İnsan Hakları, Politika ve İletişim konularında derin bilgi
- Teorik Bilgi

Beceri

- Hak savunuculuğu alanında profesyonel iletişim kurma becerileri; dil ve üslup kullanımı; avantajları ve dezavantajlarını analiz edebilme
- Farklı kültürleri anlama, saygı gösterme yeteneği; Kültürel Duyarlılık
- Çözüm odaklı düşünme
- Sosyal ve ruhsal güçlendirme

Deneyim

- Bir araya gelmek dayanışma örgütlenmesi için fiziksel mekanlar; Network ağları; Ortak çalışma deneyimleri yürütmek; Politika ağı üretmek;
- Teorik bilgiyi uygulayabileceğimiz saha deneyimi; ilgili STÖ'lere katılım
- Deneyimli ve kendini gerçekleştirmiş insanlarla bir araya gelmek; kendini anlama ve olgunlaşma
- İlgili faaliyetlere ve eğitimlere katılmak
- İlkokuldan üniversiteye kadar sivil topluma katılım uygulamaları

? SORU 3: Hak temelli konularda gençlerin karşılaştığı engeller nelerdir?

- *Kısıtlanmak, geri plana atılma.*
- Göz ardı edilmesi, gereken ortamın sağlanmaması düşünce bakımından, *sessizleştirmek, susturulmak* veya gündemde tutulup gençlerin ahlaki açıdan saygısızlaşmasına yönelik yargılara varılması toplumda
- *Gençler genel olarak ciddiye alınmıyor.* Mesela en basitinden öğrenciler yorgun bir şekilde okuldan gelip otobüs, metro gibi ulaşım araçlarına biniyorlar. Gençtir ayakta durur, yorulmaz alışkın olmalı gibi düşünen insanlar çok fazla. Ama halbuki o koltukta oturmak öğrencilerin de haklı
- Hayvan sömürmemek örgüt politikası olması gerektiği halde, etrafımızdakiler hayvan bedeni parçaları ve çıktıları yiyor, kullanıyor.
- Siyasal islam
- Aşırıcular- her türlü...
- Baskıcı rejimlerin despot uygulamalarıyla korku imparatorluğu kurması
- Küçümsenmeleri
- Yaşlarına uygun davranılmamaları
- Yoksul olduğumuz için etkinlik ve organizasyonlara, örgüt toplantılarına vb. katılamıyoruz. Paramız yok, yol, yemek ücretlerimiz karşılanmıyor, harcırah almıyoruz.
- Gençlere yönelik *karar alma süreçlerinde gençlerin dahil edilmemesi*, bu sürecin sadece reklam yüzü olarak kullanılması
- İki tarafı var elbette ancak düşünülenin aksine karşılaşmayı destekleyebilir, çünkü bir yerde çoğunluk varsa azınlıkta vardır.
- *"Gençsin sen ne bilirsin" düşüncesi ile fikirlerimize ve inançlarımıza saygı duyulmaması.* Gençlerin yönetimde yeterince söz sahibi olmaması.
- Organizasyonların yetersizliği ve kapsayıcı olmaması
- *Ötekileştirme ve seslerini duyurmalarını engellemek*
- Gençlerin temel yaşam ihtiyaçlarını talep etmesinin toplum genelinde muhalif bir tavır olarak algılanması
- Herhangi bir STK desteği ya da kurum desteği bulamadığımız zamanlar (son yıllarda böyle bir durum olmasa da hâlen var.)
- *Kimliklerimiz görmezden geliniyor.*
- Mevcut iktidar ve toplumsal *kalıplaşmış fikir ve düşünceler.*
- *Dinlenmiyorlar.*

- Ekonomik zorluklar başta olmak üzere, gençlere gereken değerin verilmemesi.
- Genç olmamızın bizi dinleyemeyecekleri anlamına geliyor genel bağlamda ama artık gençlerin de bir şeyleri yapıyor oluşu herkes tarafından fark edildi ve saygı duyulmaya başlandı.
- *Dikkate alınmamak.*
- Bireyin iç motivasyondan yoksun olması
- Hayvan sömürmeyi reddettiğimiz için aç bırakıyoruz. Vegan yemek hakkımız gasp ediliyor.
- Aile baskısı
- *Kaale alınmıyor* oluşumuz (*Size mi kaldı ülkeyi değiştirmek söylemi*)
- Bazı toplumlarda gençler, ifade özgürlüğü konusunda *kısıtlamalara maruz kalabilir.*
- Deneyimlerimiz *yargılanıyor ve görmezden geliniyor.*
- Uğradığımız hak ihlallerinin *kamuoyunda yeteri kadar yer bulamaması*
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalıyoruz.

Bu yorumlardan en baskın dile getirilen konu *gençlerin görülmek, dinlenmek ve kabul görmek istemeleridir.* Kullanılan ifadelere bakıldığında “Dikkate alınmamak”, “Küçümsenmek” “Kaale alınmıyor olmak”, “Deneyimlerin yargılanıyor olunması” gibi güçlü ifadeler yer almaktadır. “*Kısıtlamalara ya da şiddete maruz kalmak*” ya da aile, toplum, çeşitli kurumların baskıcı uygulamaları da gençlerin dile getirdiği önemli engellerden biridir. Bunun yanı sıra bu soruya verilen yanıtlarda “*Kimliklerinden dolayı görmezden gelinmek*”, veya “*Şiddete maruz kalmak*”, “*Ötekileştirilmek*” ifadeleri gençlik politikaları anlamında önemli ihtiyaçlara işaret etmektedir.

SORU 4: Hak ihlalleri alanında savunuculuk faaliyetleri yapmak için gençlerin hangi desteklere ihtiyacı var

- Yargılayıcı olmayan bir süreç ve halk; hak ihlallerinin karşısında durmayı hak ihlallerinin kaynağı haline geliyor bu ülkede;
- Her kesimin desteği ve sonuç; STK'lar, halk ve en çok da yönetimdeki yetkililerin desteğine ihtiyaç var
- Maddi destek; Para; harcırah verilmesi; Gelecek kaygısı; ekonomik olarak desteklenmek; araç gereçlerin sağlanması
- Daha donanımlı akademisyenlere; bilgili kişilerin desteği; avukatlar ve konunun muhataplarına erişebileceğimiz bir network blogu; güncel ve teyitli bilgiler;
- Hukuki destek; danışmanlık, dijital çalışma yürütme

SORU 5: Haklar Projesinde izleme toplantıları ya da çalıştayda katılımcı olarak yer almak size nasıl bir deneyim kazandırdı?

Farklılıkları Dinleme ve Saygı Duyma:

- İnsanları dinlemenin önemi; Her düşünceyi dinleyebilir ama katılmıyorsam saygı duymayabilirim; Birçok farklı görüşten insanlara tahamül edebilmeyi öğrendim; İnsanları dinlemeyi bilmemiz ve belli bir etnik yapıya takılmadan humanistik bir insan anlayışına sahip olmamız gerektiğini öğrendim; İnsanların farklılıklarına saygı duy, ortama karış; Fikirlere farklı pencerelerden bakış açısının önemi; Farklı kültür, düşünce, fikirlerin ve yönelimlerin aslında onlar için ne kadar önemli olduğunu anladım.; Yadırgamamak; Farklı bakış açılarına saygı duy; İnsanları dinleyebilmeyi daha iyi öğrendim; Dinlemenin çok mühim olduğunu öğrendim; Bir olayı bir çok açıdan incelemeyi öğrendim; İnsan Haklarını savunmak için daha fazla gayret göstereceğim, farklılıkların zenginlik olduğunu deneyimledim.

Farklılıkları Konuşmanın Zorluğu:

- Cahille sohbeti kestim; Madi gudilerle tartışmak çok yorucu. Biraz sivil toplum kültürü olan insanlarla bir arada olmak daha iyi olur düşüncesiyle ayrılıyorum burdan. Babay aşko; Hak savunucusu olduğunu iddia edenlerin bile bazen hak ihlali yapabildiğini.; Saygısız ve çeperi dar kimselerle tartışmamak gerektiğini öğrendim; Dünya boştur loo; "Azınlık olan çoğunluktaki kim olursa olsun her yerde eziliyor."; Önyargıları kırmanın atom parçalamaktan daha zor olduğunun doğruluğu; Her ne kadar açık görüşlü insanlarla aynı ortamda bulunmak bile, açığın ne kadar da kapalı olduğunun bilincinde olmak.; Dönüştürmenin aslında zor olduğu; Teknik ve teorik eğitimin ne kadar önemli olduğunu öğrendim. Haklar projesinde yaklaşımların duygusal olmaması gerektiğini düşünüyorum. Çoğunluğun azınlığı ezdiğini daha iyi tecrübe ettim;

Kendini ifade etme ve İletişim Güçlükleri

- Bunu dersem insanlar ne diyecek diye düşünen bir insandım. İnsanları kırmadan düşüncelerimi özgürce ifade edeceğim; Üslubun ne kadar önemli olduğunu; İnsan hakları temelli bir toplantıda düşüncelerini baskın bir dille ifade eden radikal kişilerle bir arada olmanın oldukça zor olduğuna şahit oldum.; Anlayışlı nasıl olunmaz gördüm; Daha eleştirel düşünmeyi öğrendim.; Her ne kadar boy uzunluğumuz farklı olsa da, burnumuzun konumu değişmemeli; İlk anlarda çok çekingendim ama etraftaki insanların esnekliğinden dolayı rahat bir şekilde ifade edebildim kendimi; Farklı olmaya çalışma; Kendimi ifade edebilen bir insanken ifadelerimin nasıl yok sayıldığını ve manipüle edilebileceğini tecrübe ettim; Bilgiden çok fikir sahibi olmanın gülünçlüğü

Yeni Arkadaşlıklar & Bağlantılar:

- Güzel insanların hala var olduğu; Yeni arkadaşlar edinmenin ne kadar güzel olduğunu (Ankaralı); Artık Mardinde evim var; Ankaralılar bizi pavyona götürsün; Ankara'da yeni arkadaşlarım olması; Bu kadar yetenekli insanlarla aynı ortamda bulunmak beni çok mutlu etti; En iyi arkadaş grubumu buldum.

Hak savunuculuğu:

- İnsanların olaylara çözüm önerisi getirirken çevreyi ve hayvanları yok saydığını insan odaklı ilerlediklerini gördüm ve bunun yanlış olduğunu düşünüyorum; Türklere vardır; CanAtalaySerbestBırakılsın;

Özellikle İzleme Çalıştayı sırasında yoğunlukla gözlemlenen ve yukarıdaki değerlendirmelerde de en sık karşılaşılan durum farklılıkları konuşmanın ve iletişim kurmanın ne kadar güç olduğu olmuştur. Bu nedenle farklıları anlamak, etkili dinlemek, ön yargıları tespit etmek ve değiştirmek, insan haklarını yapıcı ve kapsayıcı bir dille konuşmak gibi konular ele alınabilir. Güvenli alan ve güvenli ilişki geliştirme özellikle bu yaş bireylerin ihtiyaç duyduğu konulardan biri olarak tespit edilmiştir. Ayrıca saygı, empati, hoşgörü ve anlayış gibi hak savunuculuğunda gerekli tutum ve davranışların geliştirilmesi önem taşımaktadır.

SONUÇ

Haklar Projesi'nin genel amacı, din/inanç, kadın ve LGBTİ+ gruplarından gençlere yönelik ayrımcılığın ve insan hakları ihlallerinin önlenmesi için sivil toplumun güçlendirilmesidir. Bu kapsamda Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinden seçilen 7 proje ilinde ve Türkiye genelinde din/inanç, kadın ve LGBTİ+ gruplarından gençlere yönelik ayrımcılığı ve insan hakları ihlallerini önlemek amacıyla İzleme Toplantıları 84 kişinin katılımı ile İzleme Çalıştayı 77 kişinin katılımı ile düzenlenmiştir. Bu toplantılarda gerçekleştirilen etkileşimli ve katılımcı aktiviteler sonucunda 18-25 gençlerinin hem özne olarak hem de hak savunuculuğu alanında yaşadıkları deneyimler, fikirler, ve daha güçlü bir sivil toplum için öneriler hakkında veri toplanmıştır.

İzleme toplantıları saha notları ve bireysel değerlendirmelerden gelen veriler birbirini tamamlar nitelikte ortak temalar etrafında toplanmıştır. İzleme Çalıştayı da özellikle farklılıkları konuşmak ve bir arada çalışmanın zorluklarını göstermesi açısından vurucu bir etkiye sahiptir.

Sonuç olarak, Haklar projesi 2. yıl çalışmalarının sonuçları şu şekilde özetlenebilir.

- Türkiye'de hak savunuculuğu konusunda genç katılımcıların farkındalıklarının ve aktivizminin yüksek olduğunu göstermektedir. Hak savunuculuğunda en çok kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmalarına katılımın ve farkındalığın yüksek olduğu, en az da din/inanç özgürlüğü konusunda bilgi sahibi oldukları gözlenmiştir.
- Üniversite eğitiminin, alınan derslerin, öğretim üyelerinin ve öğrenci topluluklarının insan hakları ve hak savunuculuğu konusunda büyük bir etkiye sahip olduğu genç katılımcıların bireysel hikayelerinden gözlenmiştir.
- Hak ihlalleri konusunda özne olan ve olmayan bireyler arasında çok büyük farklılıklar görülmemekle beraber, farklı hak ihlallerinin konuşulması ve hak savunuculuğunda da bazı çatışmalar olduğu gözlenmiştir.

- Birlikte olma, biraradalık ve dayanışma duygusu tüm toplantılarda ortak olarak gözlenmiş ve dile getirilmiştir. İnsan hakları ve hak savunuculuğu alanında çalışan gençlerin bu konuda yalnız hissettikleri ve bu tür projelerle bir araya gelmenin çok önemli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca proje sayesinde tanışmış olmanın ve ileride projelerde çalışma konusundaki olasılıklar önemli bir kazanım olmuştur.
- Projeye katılan gençlerin büyük kısmı hak savunuculuğu konusunda deneyimli iken farklı STÖ'lerle tanışmanın, birebir temasın ve iletişim içinde olmanın önemli olduğu görülmüştür. Özellikle STÖ'ler konusunda oluşmuş önyargıların kırılması ve bu kuruluşlarda yer almanın mümkün olduğu görülmüştür.
- Gelecekte hak savunuculuğu yapmaya başlamak isteyen gençler olduğu gibi, devam etmek isteyen, yeni ağlar ve ilişkiler kuran gençler de bu toplantıların katkısını dile getirmiştir. Genç katılımcıların toplantıların pasif olarak değil de aktif şekilde yer aldıkları, etkileşimli bir şekilde devam etmesi özellikle değerli bulunmuştur. Kimlik ve yaş ayrımcılığı dolayısıyla yaşadıkları önceki olumsuz deneyimlerin aksine bu toplantılar olumlu olarak değerlendirilmiştir.
- Ayrıca katılımcılar, din/inanç, kadın ve LGBTİ+ gruplarına yönelik hak ihlalleri gibi zorlu bir konularda konuşmak için yaratılan güvenli ve samimi ortamını takdir ettiklerini belirtmişlerdir.

EKLER:

EK 1: Duvar Gazetesi Etkinlik Örnekleri

EK 2: Vaka Analizi Sunumlarından Örnekler

EK-1
Duvar Gazetesi Etkinlik
Örnekleri

HAKLAR'A BAKIŞ

GENÇLERİN
YARIŞINDAN
FAZLASI HAK
İHLALİNE
UĞRADIĞINI
DÜŞÜNÜYOR

İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARINA
BAKIŞ AÇILARI

GENÇLER NEDEN
STK'LARA ÜYE
OLMUYOR?

ÇÖZÜMLER VE AB PROJELERİ

TÜRKİYE SONDAN BEŞİNCİ

Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi (UNWOMEN) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine hazırladığı "Eşitliğe Doğru Yol: Kadınların Güçlendirilmesi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" raporunda Türkiye 114 ülke arasında iki endekste de sondan beşinci olarak yer aldı.

Kadınların Güçlendirilmesi Endeksi kadınların kendi vücutları üzerinde karar alabilme güçleri, eğitim ve diğer beceri ve bilgi geliştirici programlara katılım oranları ile belirlenirken, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi iş gücüne katılım, eğitim vb. alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini kaynak olarak alıyor.

Kadınların Güçlendirilmesi Endeksi	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi
%49	%51

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Sorunların Kökünde

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği'nin UNDP ile birlikte hazırladığı "Türkiye'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Performansı 2000-2019" raporunda okullaşma oranı artmasına rağmen devamsızlık ve okuldan erken ayrılma da artmakta. Bunun sebeplerinden biri ise kız çocuklarını eve iten toplumsal cinsiyet rollerine dayalı iş bölümü. Bunun yanı sıra siyasi karar mekanizmalarında toplumsal cinsiyet eşitliği fikrinin kademeli olarak terk edilmesi de Türkiye'nin sıralamasında etkili oldu.

AVRUPA BİRLİĞİ GENÇLERİ TOPLUMUN MERKEZİ OLARAK GÖRÜYOR

ÜZERİNDE DURULAN KONULAR ARASINDA BAŞLICA:

ÇOCUK HAKLARI

ÇİNSİYET EŞİTLİĞİ STRATEJİSİ

ENGELLİ BİREYLER İÇİN STRATEJİSİ

ROMAN GEZGİNLER İÇİN HAREKET PLANI

AVRUPA DİNSEL ÖZGÜRLÜK

YAPAY ZEKA VE İNTERNET KONTROLÜ

AVRUPA BİRLİĞİ (AB), 2030 AJANDASINDA
GENÇLERİN TOPLUMA KAZANDIRILMASI
ÜZERİNE ÇALIŞMALAR YAPIYOR. AB
GENÇLERLE YAPILACAK İŞ BİRLİĞİNİ
"POZİTİF DEĞİŞİMLER İÇİN İTİCİ GÜÇ"
OLARAK GÖRMÉKLE KALMAYIP " SİVİL
TOPLUMUN MİHENK TAŞI" OLARAK GÖRÜYOR

YAPILAN
ÇALIŞMALARDA
GENÇLERİN
TOPULMA, YÖNETİME,
İŞ GÜCÜNE
KATKILARI;
DİNAMİKLİK,
YARATICILIK
İLKELERİYLE
ÖZDEŞLEŞTİRİLİYOR

KARARLARIN BEKLENEN ÇIKTILARI:
ÇOKLU DEMOKRASİ
HAKLARA ERİŞİM
GENÇ İŞBİRLİĞİ
ENTEĞRE TOPLUM

BİR DE SAYISAL VERİLERLE BAKALIM OLAYA

GENÇLERİN İYİ, OLMA HALİ RAPORU GENÇLERİN MEMNUNİYET ORANLARI

2017 %71
2019 %59
2023 %50
2023 %46

GENÇLERİN %43 Ü YURTDIŞINA
GİTMEK İSTİYOR. (EĞİTİM VE
ÇALIŞMA İÇİN)

ALMANYA EN ÇOK TERCİH EDİLEN
ÜLKE. ALMANYAYI ABD, FRANSA VE
BİRLEŞİK KRALLIK TAKİP EDİYOR

GENÇLERİN BAŞKA BİR ÜLKEYE
YERLEŞMELERİNİN EN ÖNEMLİ
NEDENİ DAHA İYİ İŞ VE EĞİTİM
OLANAKLARI

GENÇLER YOKSULLAŞTIKLARINI
HİSSEDİYOR
GENÇLERİN SADECE %38 İ MADDİ
DURUMLARINDAN MEMNUN (BU
ELBETTE RAPORUN HANGİ İLLERDE
YAPILDIĞINA DA BAĞLI)

YAŞAMDAN MEMNUNİYETİN
ANAHTARI ÇALIŞMA VE İŞ BULMA
GENÇLERİN ÇALIŞMA ORANI %44 TEN
48 E ÇIKMIŞ

EV GENÇLERİ (NE ÇALIŞAN, NE İŞ
ARAYAN) 2017 %12 2019 %17
ÇALIŞAN GENÇLER ARASINDAKİ
CİNSİYET ORANI %60 ERKEK %40
KADIN
EV GENÇLERİNDE KADINLARIN ORANI
%27

MADDİ DURUMDAN
MEMNUNİYET ORANI 2017 DE
%61 İKEN İLERLEYEN
YILLARDA %47 YE KADAR
DÜŞÜYOR EN SON
%38 E KADAR DÜŞÜYOR

ECRALARINDA TANIDIK OLMAMASI VE TECRÜBE EKSİKLİĞİ
ÜCRETLERİN DÜŞÜKLÜĞÜDE ÖN PLANDA

KONDA Araştırma ve Danışmanlık Haziran 2022'de gerçekleştirdiği bir saha çalışması ile Gençlerin İnsan Hakları Algısı Araştırması'nı oluşturdu. İşte öne çıkan bulgular!

Gençler İnsan Haklarını nasıl tanımlıyorlar?

**Eşitlik
Yaşam Hakkı**

**GENÇLER
STK'LERE
NEDEN ÜYE
OLMUYOR**

GENÇLER STK'LERİ NASIL GÖRÜYOR?

Gençler için önemli olan insan hakları ihlalleri

- 1. İfade özgürlüğü**
- 2. Kadın hakları**
- 3. Adil Yargılanma**

Gençlere göre en çok hak ihlaline uğrama sebebi, cinsiyet ve siyasi tercih.

Toplantı ve gösteri hakkı en son sıradaydı!

%25 Nedensiz

%25 Zamanı Yok

**%12 Güven Duymuyor
(Devletin Baskılaması
caydırıcı etken)**

**Gençler STK'leri işlevsiz
buluyor, etkisizlik
buradaki en önemli faktör.**

- Gençler insan hakları savunucularını olumlu görüyor ve üç kavramla açıklıyor: Açık fikirli, adil ve cesur.**
- Gençler protestoyu bir haktan çok, haklarını korumak için araç olarak görüyor.**
- Gençlerin yarısından fazlası hak ihlallerine uğradığını düşünüyor.**
- Her 4 gençten 1'i STK'lerin yeterince çalıştığını ancak engellendiğini düşünürken, %36'sı ise, yeterince çalışmadığını düşünüyor.**
- Gençler ülkenin geçmişiyle yüzleşme istiyor. Özellikle Z kuşağının kimliğe dayalı siyasete karşı olduklarını söyleyebiliriz.**

STK'LERDEN BEKLENENLER

- **Somut etki: Ankara Gar'ı ücretsiz psikolog örneği**
- **Kolaylık, iletişim ve görünürlük: Gençlerin 1/3'i AHBAP üyesi.**
- **Basit dil**

Gençler nasıl savunuculuk yapıyor?

Twitter'da hashtag açma

Bağış yapma

Protesto ve greve katılım az.

Son üç ay içinde %90'ı herhangi bir STK faaliyetine katılmadı.

EU-MIDIS II

AB genelinde farklı etnik azınlık ve göçmen kökenli 25.500'den fazla katılımcının verilerini toplamıştır.

Neredeyse her üç Müslüman katılımcıdan biri, iş ararken ayrımcılığa maruz kaldığını belirtti.

Etnik veya göçmen kökene dayalı taciz, her dört Müslüman katılımcının birinde yaygınken, bu kişilerin yaklaşık yarısı bir önceki yıl altı veya daha fazla vaka yaşadı.

Geleneksel ya da dini kıyafetler gibi görünür dini simgeler, her üç Müslüman katılımcıdan birinde ayrımcılık, taciz ya da polis tarafından durdurulmak sonucunu doğurdu; geleneksel ya da dini kıyafet giymeyenler için bu oran daha düşüktü

Bireylerin isimleri, ten rengi veya fiziksel görünümü, konut veya iş arayan ya da sağlık hizmeti almak isteyen katılımcıların yaklaşık yarısına ayrımcılık yapılmasına yol açtı

GENÇ SAVUNUCULAR

pas. kedua leng
a gigitan ya
ngga terlihat tu
gitan di tang
nutuskan pe
duga pula, k
Sarfju meni
"Tapi, kr
kan. Set
dokte
terai
Pol
adaan
Najam
ambiran
korban saat
arah akibat gigitan
ebut
masih hidup saat dibawa
dalam perjalanan, korban
ggal dunia karena luka
nya itu," ungkap Sentot.
luka Sarfju ham-

Vay, eline kalem alan
KADINın haline!
O öyle haddini bilmez bir
mahlaktır ki,
Hiçbir **ERDEM** örtemez
suçunun üzerini.
Bizim için derler yolumu
şaşırmış ve cinsini
reddetmiş,
EDEP, moda, dans, oyun
ve giysilerimiz
Başarı listemizde nemize
yetmezmiş?

ahkan Reka
tasi yang memperkuat
antirasuah.
usanro
Siti menamb
perubahan ya
tubuh inspekto
min, yang paling
seidaknya ada dua ar
yang sepakat di bah
Pertama, menyangkut es
tural. Nantinya, kepala inspek
torat daerah memiliki kedudukan
ma-
kata
ian
(?)
ram-
nyadi
erintah,
silintang,
kan tal-
men-
osis
Siti menamb
perubahan ya
tubuh inspekto
min, yang paling
seidaknya ada dua ar
yang sepakat di bah
Pertama, menyangkut es
tural. Nantinya, kepala inspek
torat daerah memiliki kedudukan

asi seu
Anggota Komisi II DP
Masinton Pasaril
Pansus Angket KPK
kan, pihaknya seda
drat rekomendasi
belum bisa meny
nasil akhir itu. "Al
alkan di paripur
isusun," ucap
meng-
um
an
at
dalam negeri
dan pemberh
pan, pembe
inspektorat ti
kepala daera
dalam negeri

18 August, 2023

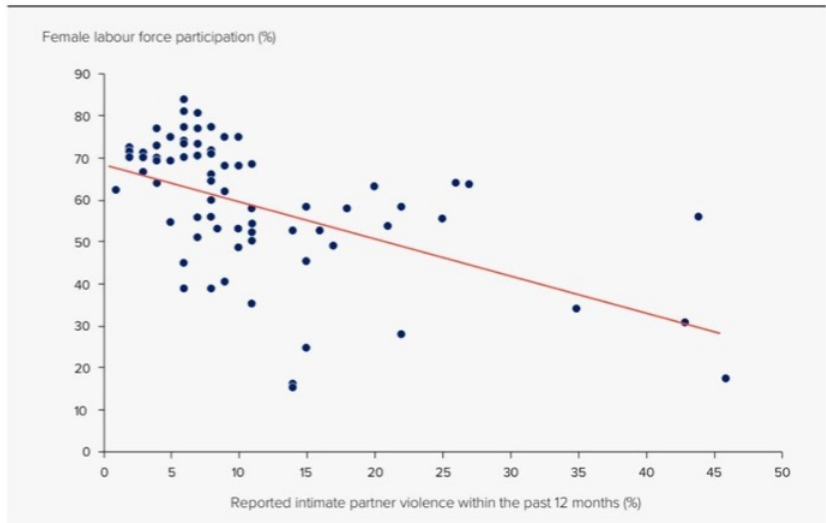
Zihinsel Sıkıntılar: Psikolojik Sağlamlığa Ket Vuruyor

Birleşmiş Milletler'in "2022 İnsani Gelişme Raporu"na göre, psikolojik sağlamlığı olmayan bireylerin ruhen baskılanması, kişide psikolojik sorunlar görülme olasılığını ortaya çıkarıyor. Günümüz dünyasında yaşanan insanı huzursuz edecek global olaylar zihinsel stresi arttırmasıyla birlikte insanların dünyayı algılayış biçimine olumsuz yönde bir etki bırakmakta ve bireyin seçimlerine kadar karar verdirici düzeyde önem taşımaktadır.

Çocukluk dönemi: Aile içi şiddet, aşırı fakirlik, aileden yeterli ilgiyi görememe, psikolojik şiddet, zorbalık gibi stres arttırıcı faktörler çocuklarda görüldüğü takdirde bireyde psikolojik yanıt olarak stres bozuklukları, PTSD, anksiyete, depresyon; fiziksel sorun bağlamında ise obezite, kanser, damar hastalıkları, bağışıklık sorunları ve kendine yönelik zarar verme eğilimlerini ortaya çıkarır. Bahsi geçen durumlarda kişinin yaşadığı psikolojik ve fiziksel sorunlar ileride psikolojik sağlamlık olarak adlandırılan insanın hayatta önüne çıkan sorunlar ve travmatik olaylarla başa çıkabilme kapasitesine engel oluşturmaktadır. İleriki yaşamlarında öğrenimi, çalışmayı, geçinmeyi ve sosyal ilişkiler kurulmasının engellenmesi toplumun sağlıklı bir ortam olmaktansa daha bireysel ve kutuplaştırıcı etkilerini arttırır. Toplumun dışlayıcı bir yapıya sahip olması kadını objeleştirme, ırkçılık, homofobi gibi dışlayıcı ve bireye zarar vermeye devam eden bir ortam oluşturur. Kadınlar, LGBTQ+ bireyleri, azınlık ırkları ve engelli bireylere yapılan haksızlıklar, uğradıkları zorbalık, dışlama ve ırkçılık toplumun bir bütün olarak ele alınmasının önünde engel oluştururken bireylerin psikolojik gelişiminin de önüne geçer.

Psikolojik sağlamlık düştükçe bireyin kontrol altına alınması kolaylaştırılır, ve bu sıkça finansal özgürlüğü başka bir kişiye bağlı olan insanlarda görülür. Rapora göre iş kadınlarının oranla düşük olduğu ülkelerde partner şiddeti daha fazla görülmektedir. Erkekler de kesinlikle bu durumdan etkilense de çoğunluk kadınlar ve ailelerine bağlı yaşayan LGBTQ+ bireylerinden oluşmaktadır. Partner şiddetine maruz kalan bireylerde de madde bağımlılığı, PTSD, anksiyete ve depresyon sıkça görülmekte ve topluma katkı sağlayan bireyler olmalarını engellemektedir.

Figure 2.6 Intimate partner violence increases with economic dependence

UNDP TARAFINDAN KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE REHBER SETİ, ŞİDDETİN ÖNLENMESİ İÇİN KADINLARIN YANINDA !

Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların en kısa sürede mümkünse adli tıp uzmanı tarafından muayene edilmesi gerekir, bu sayede deliller kaybolmadan şiddet raporlanmış olur.

Ancak ülkemiz gerçekleri gösteriyor ki şiddete uğrayan kadınların büyük bir çoğunluğu baskı altında bulunduğu evinden dışarıya bile çıkamıyor.

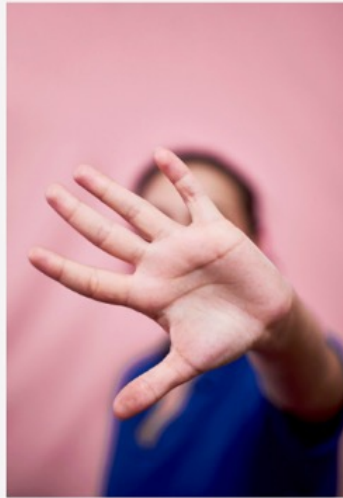
Son zamanlarda yaygınlaştırılmaya başlanan KADES uygulaması da bu problemi önlemek için oluşturulmuş, şiddet gören evden çıkamayan mağdurlara emniyet ekiplerince ulaşılmasını sağlayan bir aplikasyon.

Bazen de şiddet mağduru kadının zorlukla ulaşabildiği karakol veya jandarmada gerekli tedbirler alınmaksızın geri gönderiliyor ya da fail eşiyse aile kavramının önemi üzerine nutuklar atılarak, yeniden bir araya getirilmeye, barıştırılmaya çalışılıyor.

Bu gibi gerçeklerin bir istatistiği olmasa da haklarının bilincinde olmayan, ulaşabileceği mercilerin bilgisine hakim olmayan kadınların bu gibi zorluklar yaşaması onları büyük bir üzüme sürüklüyor.

Eğer şiddet mağduru kadın evinden çıkıp bir karakola veya jandarmaya başvurabilirse ve burada 6284 sayılı yasadaki kaynaklanan hakları gözetilerek gerekli işlemler başlatılırsa kadın cinayetlerinin bir nebze önüne geçilebilir.

Bu süreçte kadının barodan bir avukat istemesi elzemdir, bedelsiz olarak hukuki destek sunacak olan baro tarafından atanan avukat gelmeden, baskı altında konuşmaması gerekir.

Şiddet mağduru kadınların adalete erişimini kolaylaştırmak ve adli yardım konusunda kritik bilgilere ulaşmalarına destek oluyor.

Hazırladıkları broşürlerle kadınların şiddete uğradığında haklarını nasıl arayacaklarını, cinsel saldırı mağduru kadınların sağlık muayenesinin nasıl yapılması gerektiği, kadına yönelik şiddeti ihbar etmenin önemini, kadınların bu süreçte yardım alabilecekleri kurum ve kuruluşlar, şiddete tanık olanların izlemesi gereken yollar hakkında bilgi veriyor.

Bu süreç neticesinde avukatla beraber şikayet dilekvesi oluşturuluyor ve şiddet için yeterli şüphe oluşuyorsa savcı iddianame düzenleyerek mahkemeye gönderir. Bu süreçte gereken tedbir başvuruları yapılır ve dava sonuçlanana kadar gerekli tedbirlere mahkeme karar verir. Hangi tedbir kararlarının istenebileceği hazırlanan broşürlerde yer alsa da bu sürecin bir avukat tarafından takip edilmesi hak kayıplarının önlenmesi açısından elzemdir

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİT(SİZ)LİĞİ

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, farklı cinsiyetlere sahip bireylerin eşit haklara sahip olması demektir. Yani her iki cinsin de tüm kamusal ve özel yaşam alanlarına eşit seviyede katılımı ve bu alanlarda eşit seviyede görünür olması anlamına gelir.

Kadının okumaması ve çalışmaması gelir düzeyini de yüksek oranda etkilemiş ve bir hanede kişi başına düşen gelirin sınırın da altında olmasına sebep olmuştur. Gelir ve eğitimdeki toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler, Türkiye'nin çok yüksek insani gelişme endeksi olan ülke grubuna ait TCGE (Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi) ortalamasına ulaşmasının önündeki önemli engellerin başında gelmektedir. Kadınlar toplumdaki uzaklaştırılması siyasi anlamda dahi söz haklarına sahip olmamaları, eğitim özgürlüklerinin ellerinden alınması, erken yaşta ebeveyn olmaları ve bu oranın ülkemizde yüksek olması maalesef biz kadınların toplumda söz sahibi bireyler olmasının sistematik bir şekilde önüne geçmekte ve maalesef ki kalıplaşmış bu toplumsal yargı ve kuralları değiştirmek için birleşerek ve sabrederek çalışmayı gerektirir.

İnsani Gelişme Endeksi'nin (İGE) temel bileşenleri **SAĞLIK, EĞİTİM** ve **GELİR**'dir. Türkiye, Avrupa ülkeleri arasında en yüksek okulu erken bırakma oranına sahiptir. Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerine göre, Türkiye, Avrupa ülkeleri arasında en yüksek okulu erken bırakma oranına sahiptir. 2019 yılında bu oran kadınlarda %28,6 iken erkeklerde %28,9'dur. Ülkemizde 15-29 yaş arasındaki kadınların %42,4'ü resmi olarak ne bir eğitim kurumuna kayıtlı ne de işgücü piyasasında çalışıyor. Eğitim göremeyen ve çalıştırılmayan kadınlar birçoğu zorla evlendirilerek eğitim ve özgürlük hakları elinden alınmış oluyor. Dolayısıyla eğitimsizliğin verdiği bilinçsizlik, kadınların kürtaj haklarının ellerinden alınması da erken hamilelik, erken yaşta ebeveynliğin artmasına sebep olmuştur.

Kendine Ait Bir Oda

Bir kapının size kapalı olması ne kadar nahos bir şey ama bir odanın içerisinde kilitli kalmak belki de ondan daha da beterdi. Bir cinsin güvenliğini ve refahını diğer cinsin ise yoksulluğunu ve güvensizliğini çok çarpıcı bir şekilde görmek. Kadınların KENDİNE AİT BİR ODASI BİLE OLMASI SÖZ KONUSU DEĞİLDİ!

Kadın duruma göre ya muhteşemdi ya da sefil! Bir erkek kadar yüceydi hatta kimilerine göre ondan da yüce biriydi. Ama o kadın kurmaca edebiyattaki kadındır. Gerçek hayatta ise Profesör Trevelyan'ın vurguladığı gibi bir odada onlara kilit vurulabilir ve orada sağa sola savrulurak iyice hırpalanabilirdi.

Böylesine deha olan kadınlar korunan veya aşağılanan cins kavramından çıkartılmalıdır. Bir zamanlar mahrum edildikleri tüm eğitim ve uğraşlarda yer alabilmelidir. Kaldırım o düşünce kalıplarını ve bırakın kadınları asker, denizci, makinist ya da tersane işçisi yapın. Görün bakalım o zaman insanlarda "Bugün bir uçak gördüm", der gibi "Bugün bir kadın gördüm," derler mi demezler mi?

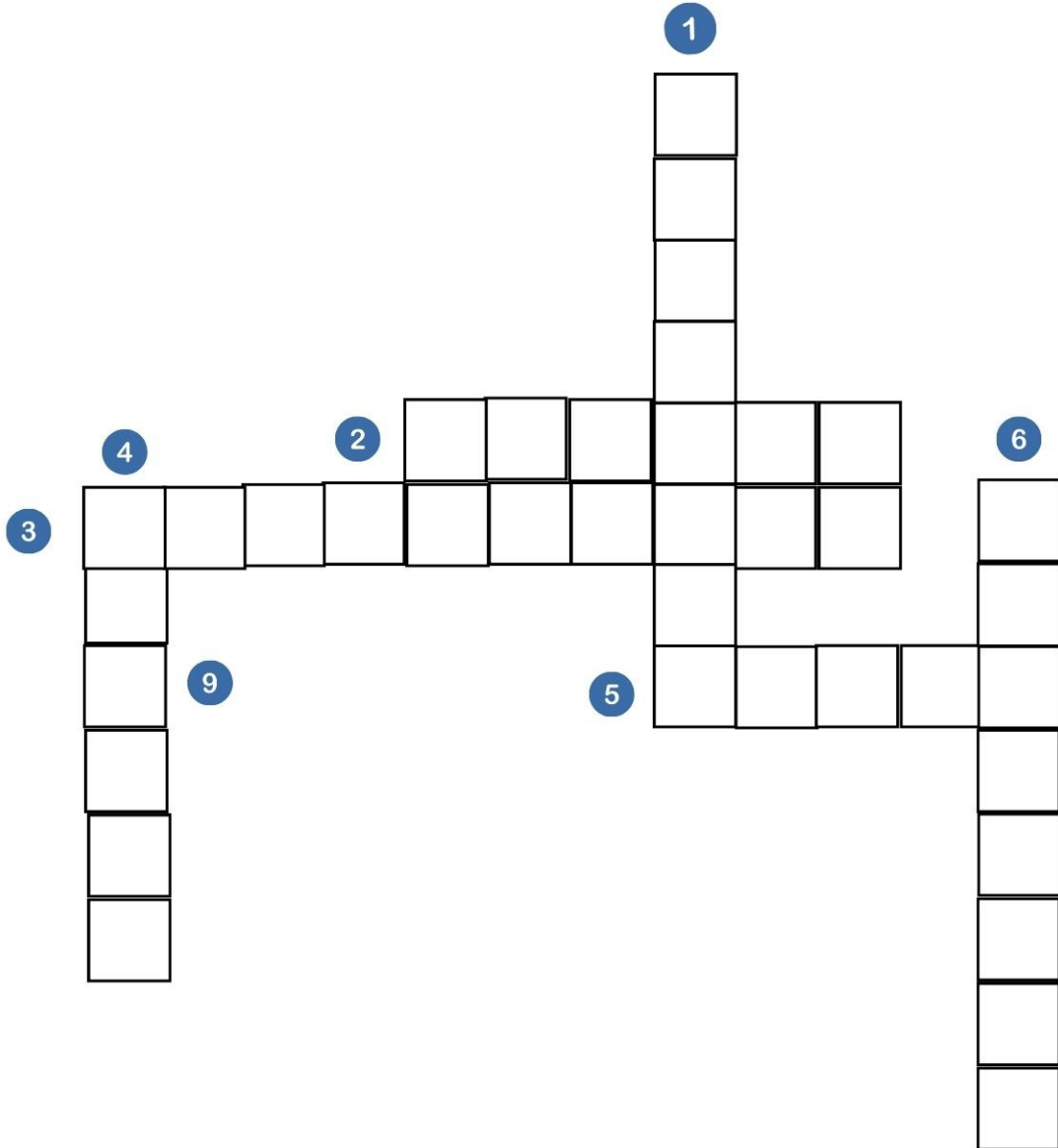
on the blog

Kitap Önerileri

- Kurtlarla Koşan Kadınlar (Clarissa P. Estes)
- Cinsiyet Belası (Judith Butler)
- Kadın Beyni (Louann Brizendine)
- Kadın Haklarının Gerekeçlendirilmesi (Mary Wollstonecraft)
- Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar (Şirin Tekeli)
- Feminist Bir Yaşam Sürmek (Sara Ahmed)

- 1 Toplum ve hukuk tarafından bize tanınan kısıtlı alanda istediğimizi yapabilme yeteneği. → ÖZGÜRLÜK
- 2 Farklılıklara tahammül edememe, tikslenme hali. → NEFRET
- 3 Haklar arasındaki dengesizlik → EŞİTSİZLİK
- 4 İktidarın içselleşmesinin sağlayan disiplin ve gözetleme hâpishanelerinde aktarılan sistem → EĞİTİM
- 5 2.sınıf insan; anne, ev hanımı birey olmamış kimse → KADIN
- 6 Biyolojik bir özellik olmaktan çok toplum tarafından dayatılan rol → CİNSİYET

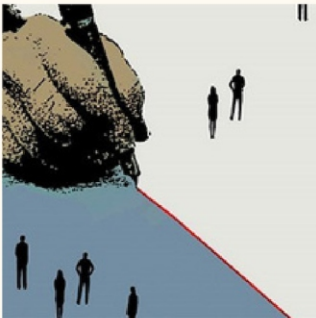
EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ YAŞLILARIN MIDİR?

Nüfustaki genç oranı %15,3 iken 27.Dönemde meclisteki genç oranı sadece %1,3 seviyesindeydi. 27. Dönemde Milletvekili Seçilen 600 Milletvekilinden, 18-29 yaş grubundan 8, 30-39 yaş grubundan ise 72 milletvekili bulunmaktaydı. 28.Dönemde de bu durum değişmedi. 28.Dönemde 30 yaş altı 5 milletvekili Türkiye Büyük Millet Meclisi sıralarında yer alabildi.

Eda İdil NİŞLİ

3.SAYFA

İnancı, Milleti ve Cinsel Yöneliminden Dolayı İş Bulamamak- Ayrıştırılmak

Homofobik davranışlara cevap mı verelim, işimizi mi yapalım şaşırıyoruz. İş yerinde diğer herkese gösterilen, sokaktaki bir yabancıdan dahi göstereceği kadar bile bir saygıyı görmüyoruz. Arkamızdan olmadık laflar ediliyor, (Şeker şey, tatlı çocuk, kibar oğlan, topoş vb.) -İşyerinde karşılaştığı homofobiyi yazan 29 yaşındaki bir eşcinselin söyledikleri

GENÇLERDEN ÇARPICI İSTATİSTİKLER

KONDA ve Hafıza merkezi işbirliği ile yapılan "Gençlerin İnsan Hakları Algısı: Kamuoyu Araştırması" nı sizlerle paylaşacağım.

STK'lara katılım deneyimleri, Gençlerin Demokrasi Algısı, İnsan Hakları Savunucuları ve STK'lara Yönelik Algı ve Tutumlar, Geçmişle Yüzleşme gibi başlıklar üzerine yoğunlaşan araştırma raporunda çarpıcı istatistikler dikkat çekiyor.

Her 5 gençten 4'ü herhangi bir siyasi partiye üye değil ve olmak da istemiyor!

STK'lara ve STK etkinliklerine katılmama nedenleri: Güven ve ilgi duymamaları

Gençler Türkiye'de demokrasinin işleyişinden memnun değil!

Gençlerin %90'ı 1-10 ölçeğinde Türkiye'de demokrasinin işleyişine 5 puan ve altında not veriyor.

Gençlerin insan hakları algısında "insan olabilmek, yaşam hakkı" ilk sırada geliyor.

Gençler için en önemli olan insan hakkı %37 oranıyla ifade ve düşünce özgürlüğü olarak kayıtlara geçti. Ek olarak her 100 gençten 55'i hak ihlaline uğradığı düşünüyor.

Peki sizin deneyimleriniz nasıl, sizce Türkiye'de hak ihlalleri neden gerçekleşiyor?

Bir diğer istatistik gençlerden dörtte biri, insan haklarını savunan uluslararası kurumlara şüphe ile yaklaşmakta.

İnsan hakları savunucularını ne şekilde tanımlarsınız diye sorulduğunda ise açık fikirli, adil ve cesur kişiler oldukları belirtilmiş.

Gençler geçmiş ile yüzleşme konusunda soyut beklentilere sahip olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaklaşık %18'i ülkenin yüzleşme sorunu olmadığını düşünüyor. Esasında gerçekleri ortaya çıkarmak ve toplumsal farkındalığın öncelenmesini istemekteler.

*İnsansız adalet olmaz
Adaletsiz insan olur mu?
Olur, olmaz olur mu!
Ama, olmaz olsun.*

-Anonim

Aysu KAYA

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ YAŞLILARIN MIDIR?

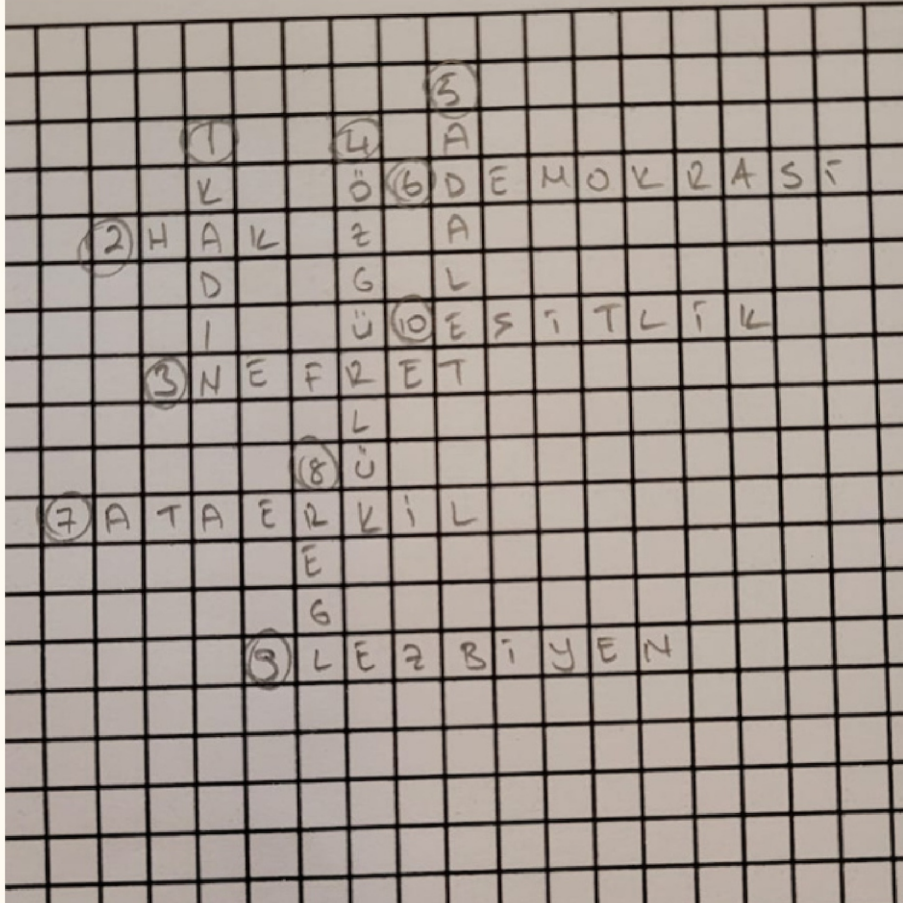

Bu dönemde Meclis'e girmedik ! Nüfustaki genç oranı %15,3 iken 27.Dönemde meclisteki genç oranı sadece %1,3 seviyesindeydi. 27. Dönemde Milletvekili Seçilen 600 Milletvekilinden, 18-29 yaş grubundan 8, 30-39 yaş grubundan ise 72 milletvekili bulunmaktaydı. 28.Dönemde de bu durum değişmedi. 28.Dönemde 30 yaş altı 5 milletvekili Türkiye Büyük Millet Meclisi sıralarında yer alabildi.

Gençlerin karar alma ve politika yapım süreçlerine katılımının sınırlı olması, ihtiyaç taleplerini yeterli bir şekilde seslendirmelerine engel olmaktadır. Gençlerin günlük hayatlarında deneyimlediği zorluk ve ihtiyaçların yine gençler tarafından seslendirilmesi ve çözümler geliştirilmesi ancak karar alma mekanizmalarında temsil edilmeleriyle mümkün olacaktır. Toplumun tüm bireyleri gerek parlamentoda gerekse yönetimin diğer alanlarında, eşit siyasal katılımının demokratik bir gereklilik olduğu bilinmelidir. Buna ilişkin hem yerel meclislerde hem de TBMM'de bunu sağlamaya yönelik politikalar izlenmeli ve yasal adımlar atılmalıdır. Gençlerin STK faaliyetlere katılımı kolaylaştırılmalıdır. Dernek kurma ve yönetme süreçlerinde bu katılımı zorlaştıran uygulamalara karşın kolaylaştırıcı ve destekleyici uygulamalar getirilmelidir. Gençlik üzerinde çalışma yapan sivil toplum kuruluşlarının medyayı etkin kullanması sağlanarak gençlerin temsili konusunda farkındalık oluşturulmalıdır.

Eda İdil NİŞLİ

RAHATSIZ BULMACA

1-Kadın: Homo sapiens; adı olmayan, yok sayılan, hor görülen.

2-Hak: sahip olup erişmek için mücadele ettiğimiz kavram

3-Özgürlük: genellikle aile, toplum veya yasalar yoluyla kısıtlanmış alanda sınırsız hareket kabiliyetimiz.

4-Ataerkil: bir cinsiyet kimliğinin topluma feodal yön verme biçimi

5-Eşitlik: din, dil, ırk, cinsel yönelim gibi faktörler gözetmeden insanların kanun yönünden ayrı olmaması

6-Adalet: yalnız sözde değil, uygulamada da hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme

7-Demokrasi: sağlanabildiğinde her bireyin eşit söz hakkının olduğu ülkemizdeki yönetim biçimi

8-Nefret: kendinden farklı olandan tikslenme hali

9-Regl:TDK tarafından kirli tanımı yapılan kelime

10-Lezbiyen: LGBTİ+ kısaltmasındaki L harfinin açılımı

FARKIN İZİNDE

Gençlerin Sivil Toplum Algısı Değişiyor!

Hakikat Adalet Hafıza Merkezi'nin araştırmasına göre gençler genelde "örgüt kelimesinin siyasi bir içeriğe sahip olduğunu düşünüyor, "Devlete karşı olma", "illegal", "kötü niyetli olma", "terör" gibi çeşitli nitelermeler kullanılarak tarif edilen "örgüt" kimiler tarafından için "tedirgin edici" bulunuyor. Öte yandan, bu durumun bazı gençler, hükümetlerin ve diğer siyasi aktörlerin olumsuz anlamlar yüklemesi sonucunda ortaya çıktığını dile getiriyor.

Gençlerin sivil toplum ve hak savunuculuğu ile bağları kuvvetlendikçe örgüt kavramına olumlu anlamlarla yüklenme eğilimi arttığı da raporda görülüyor.

Türkiye'de internet özgürlüğü, 2020 Sosyal Medya Yasası'nın etkisiyle düşmeye devam ediyor. Bu yasa, özellikle bağımsız ve eleştirel medya kuruluşlarının web sitelerindeki içerikleri kaldırmaya zorlamak için kullanılıyor. Sosyal medya aktiviteleri nedeniyle binlerce kullanıcı, siyasi muhalefet üyeleri de dahil olmak üzere suçlamalarla karşı karşıya kalıyor.

Dönem boyunca yasa koyucular, çevrimiçi sahte haberleri bilinçli olarak paylaşımlara cezai yaptırımlar getirecek bir "yanlış bilgi" yasası önerdiler ve bu da hükümetin çevrimiçi alan üzerindeki kontrolünü daha da güçlendirebilir.

Türkiye'de internet erişimi ve kullanımı artmış olsa da, içerik engelleme, ifade özgürlüğü endişeleri ve siber güvenlik önlemleri gibi faktörler özgürlüklerin sınırlandırılmasına yol açabilir. Bu konuların dikkatlice denetlenmesi ve çeşitli paydaşlar arasında açık iletişim kurulması önemlidir.

FARKIN İZİNDE

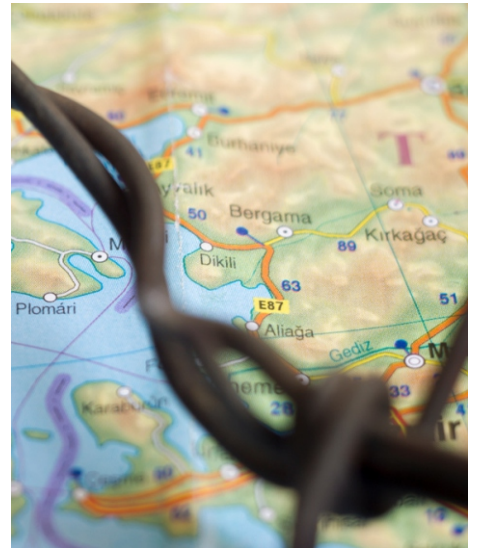
2021 yılında Türkiye 170 ülke arasında 65. sırada yer aldı !

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi üreme sağlığı, güçlenme ve işgücü piyasası olmak üzere üç temel boyutta toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri (kadın ve erkek başarımları arasındaki eşitsizlikten kaynaklanan insani gelişme kaybını) ölçer. Üreme sağlığı, anne ölüm oranı ve ergen doğurganlık oranları ile; güçlenme, her cinsiyet için parlamentodaki sandalye sayısı ve en azından bir süre ortaöğretim görmüş nüfus ile; işgücüne katılım ise kadın ve erkeklerin işgücüne katılım oranları ile ölçülür.

Tehlikede Olan LGBT+ Bireyler: Türkiye'den Sınırdışı Edilirken Yaşanan Korku ve Umursamazlık

Türkiye'de yaşayan yabancı LGBT+ bireyler, ülkelerini terk etmiş olsalar bile, tutuklandıklarında özellikle cinsel yönelim sahibi olanlar olmak üzere korku ve dehşet içinde ülkelerine sınırışı edilmektedir. Bu kişiler, ülkelerine dönmeleri halinde öldürüleceklerini çok geniş bir şekilde bilmektedirler; ancak bu acil durum maalesef yeterince ciddiye alınmamakta ve genellikle umursanmamaktadır. LGBT+ hakları savunucuları, bu tehlikeli ve acil durumu gündeme taşımak için çaba sarf etmekte, ancak genellikle sessizliğe gömülmektedirler.

FARKIN İZİNDE

İnanmakta Özgür müyüz?

Türkiye'nin din veya inanç özgürlüğüne ilişkin meseleleri çok uzun süredir köklü çözümler beklemektedir. Bu sorunlardan bazıları ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları vardır: Zorunlu Din Kültürü Ahlak Bilgisi dersleri, vicdani ret, cemevlerine ibadet yeri statüsü verilmemesinden kaynaklanan ayrımcılık, Yehova'nın Şahitleri'nin ibadet yerlerinin resmi olarak tanınmaması, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın (DİB) kamu kaynaklarıyla toplumun sadece belli bir kesimine yönelik olarak dini hizmet sunuyor olması gibi. STGM tarafından din veya inanç özgürlüğü alanında somutlaşan tüm bu eşitsizlik ve ihlallerin giderilmesi için sunulan somut önerilerden bazıları şunlar:

- Devlet yetkilileri ailede, din veya inanç topluluğunda ve işyerinde din veya inanç özgürlüğü önündeki engelleri anlamak üzere gerekli adımları atmalı.
- Nüfus kayıtlarındaki din hanesi kaldırılmalı.
- MEB, eğitim sisteminde çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü destekleyecek şekilde, kendi program ve uygulamalarını gözden geçirip değiştirmeli.
- Gayrimüslim cemaatlerin örgütlenme özgürlüğünü tam anlamıyla koruyacak tedbirler alınmalı.
- Kadınların ve LGBTİ'lerin egemen inanç dogma ve öğretilerine eleştirel yaklaştığı durumlarda, bu grupların ifade özgürlüğü ile din veya inanç özgürlüğünün desteklenmesi ve bu grupların damgalanmaması, tehdit edilmemesi ve kovuşturmayla uğramaması için devlet yetkililerinin önlemler alması gerekli. Bu kişiler hedef alındığında, yetkililer bu kişilerin korunması için tedbir almalı.
- Türkiye uluslararası insan hakları sözleşmelerine koyduğu tüm çekinceleri kaldırmalı.
- Türkiye Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı ve Ulusal Azınlıkların Korunmasına dair Çerçeve Sözleşmeyi onaylamalı.
- Türkiye din veya inanç özgürlüğünü ilgilendiren davalarda verilen AİHM kararlarını ve İnsan Hakları Komitesi Görüşlerini yerine getirerek, benzer ihlallerin yaşanmasını önlemek için gecikmeksizin genel tedbirler almalı.

PRİM UĞRUNA TEKRARLANAN TRAVMALAR

Söz konusu yaşanan yerde kendini güvende hissetmek olduğunda genç erkekler arasında kendini güvende hissedenlerin oranı 2017 yılında %70'ken, bu oran 2023'te %60 olmuş durumda. Genç kadınlardaysa düşüş daha az olsa da, kendisini güvende hissedenlerin oranı da düşük. 2017'de %55 olan oran bugün %48'e düşmüş. Bu veriler filmin çıkma ihtimali gündemde olan Özgecan Aslanı akıllara getirdi.

Üniversite öğrencisi Özgecan Aslan, Mersin'in Tarsus ilçesinde 11 Şubat 2015'te okuldan çıktıktan sonra evine gitmek için bindiği minibüste katledildi. Sanıklar Ahmet Suphi Altındöken, babası Necmettin Altındöken ve Fatih Gökçe, yargılama sonucunda ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılmıştı. Şu an Özgecan Aslan'ın hayatının film yapılacak haberleri dolaşüyor, prim uğruna tekrarlanan travmalar kabul edilemez, film yapılıp romantize ediliyor oluşu birçok insan için tramvayı tetikleyebilir, şu an Özgecan'ın katledilmiş oluşundan dolayı değil iyi bir psikolog oluşundan dolayı film çekilmesi gerekiyordu, şu an hayatta olsaydı çok iyi bir psikolog olup toplumu değiştirebilirdi, acımız ve öfkemiz dinmesi için bir şeylerin değişmesi gerekiyor.

(Üniversite öğrencilerinin hazırladığı canlı haklarını ele alan, özgürlükçü, eşitlikçi bir gazete.)

UTANÇ SAYAÇ

Anıt Sayaç', Türkiye'de kadına yönelik şiddetten ölen kadınların anısını yaşatmak için internet üzerinden kurulmuş bir anıt ve her gün güncellenen bir sayaçtır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) desteğiyle Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD) tarafından yapılan analiz çalışmasına göre, Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği performansı, ülkenin insani gelişme alanındaki başarılarıyla uyumlu değil ve benzer gelişme düzeyindeki ülkelerin gerisinde kalıyor. Yapılan araştırmada, UNDP'nin

standart insani gelişme endeksleri kullanılarak son 20 yılda ilerleme ve gerileme alanları tespit edildi. Bu bağlamda, en kaygı verici geri kalış, gelir ve eğitim alanlarında görüldü. Bu gerilemenin kadın cinayetlerini arttırdığı açık bir şekilde görülüyor. Artış tehdidi tabiatında gizli bu sayaç, şiddetin sürekliliğinin de habercisidir. Kaygı veren bir artış, ağırlaşan bir birikim yanında, aciliyete davet eden bir geri sayım da var 'Anıt Sayaç'ta. Sayaç attıkça umut eksilmekte; tane tane tükenmektedir. Kadın cinayetleri politiktir, Kadına yönelik şiddetin nedenleri arasında, cinsiyetçi toplumsal normlar, eşitliğe dayalı olmayan aile yapısı ve sosyo-ekonomik faktörler sayılabilir. Bu tür şiddet, kadınların hayatını tehdit eden bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddetin toplumda yarattığı etkiler ise oldukça ciddidir. Örneğin, bu tür şiddet, kadınların güvenini sarsmakta ve toplumda korku ve endişeyi yaratmaktadır. Ayrıca, bu tür şiddet, toplumda birbirine güven duygusunun azalmasına neden olmaktadır. Umarız ki kadın cinayetlerinin olmadığı bir dönem bizi bekliyor olur.

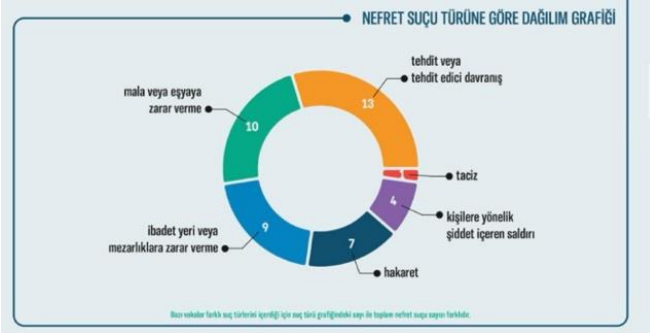
(Üniversite öğrencilerinin hazırladığı canlı haklarını ele alan, özgürlükçü, eşitlikçi bir gazete.)

GENÇ BAKIŞ

PARALI KALEMLER

En son yapılan araştırmalar arasında ‘‘İnanç Özgürlüğü ve Girişimi’’ nin 2022 de yaptığı ve Ocak 2022-Aralık 2022 arasını kapsayan araştırma verilerine göre bu süre zarfında 44 nefret suçu gözlenmiştir.

Bunlar;

Türkiye'nin üniversitelerinden bir tanesi olan Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü'nün mezuniyet töreninde bir öğrencinin açtığı ‘‘LGBT ‘‘ bayrağını çıkarmasına ‘‘provakasyon’’ ve ‘‘ LGBT paçavrası’’ olarak açıklama yaptı. Özgür ve özgün düşünce ortamları olan üniversitelerimizde yönetici kişilerin böyle ithamlarda bulunması akıllara düşünce özgürlüğünü olup olmadığı konusunda şüpheyi yol açtı.

Bunun yanı sıra yandaş medyanın bunu topluma direkt ‘‘paçavra ‘‘ olarak servis etmesi tarafsız basın mensuplarının kalmadığını gösteriyor.

A milli kadın voleybol takımımızın oyuncularından Ebrar Karakurt başarılı performansı ile ülkemizin şampiyonluklar yaşamasında katkı bulunurken bazı yandaş gazeteler ve paralı kalemler tarafından hedef gösteriliyor. En son x gazetesinde başarılı milli voleybolcumuz hakkında ‘‘Milli utancımız Ebrar Karakurt'tan şampiyonluk mesajı’’ başlığı altında hedef gösterildi. Bu haberden sonra bir çok sosyal platformda bu haber tepkilere neden oldu. Ülkemizde bulunan bazı basın mensuplarının bu tarz haberler ile insan haklarına açıkça saldırarak haber yapılan kişileri ötekileştirmesi ve hedef gösterilmesi kabul edilemez.

(Üniversite öğrencilerinin hazırladığı canlı haklarını ele alan, özgürlükçü, eşitlikçi bir gazete.)

♀ GENÇ ♀ BAKIŞ ♂

-Haftalık öneriler -

FILM

1. Alev Almış Bir Genç Kızın Portresi

Portrait de la jeune fille en feu

Yapım Yılı: 2019

Yönetmen: Céline Sciamma

IMDB Puanı: 8,1

Alev Almış Bir Genç Kızın Portresi, 18. Yüzyıl sonlarında Britanya'da genç bir kadının portresini yapmakla görevlendirilen bir sanatçının hikayesini konu ediyor. Marianne, izole bir adada yaşayan genç bir ressamdır. Genç kadın bir gün, manastırdan yeni ayrılan Heloise'in düğün portresini yapmakla görevlendirilir. Ancak portresinin yapıldığından Heloise'in haberinin olmaması gerekmektedir. Marianne, kendisine verilen görevi harfiyen yerine getirmek zorundadır ve bu yüzden de gündüzleri Heloise'i izleyip, geceleri portresini yapmaya karar verir. Bu durum gönülsüzce evlenmek üzere olan Heloise'in, yaklaşmakta olan düğün öncesi son özgür anlarını Marianne ile geçirmesine neden olur. İki kadın birlikte vakit geçirdikçe, aralarında beklenmedik bir yakınlaşma oluşur.

PODCAST

Açık Bilinç kanalı

Kadın Hakları hareketi ve feminist kuram

Podcast önerisi olarak Açık Bilinç kanalından Bell Hooks hakkında bilgilere erişebilir. Kadın hareketi kuramcılarının ülkemiz kadınlarını neden ilgilendirmeli? Gibisinden sorulara cevap bulabilirsiniz.

MÜZİK

Bandista/Olur Olmaz

Çevir dünyayı tersine dönsün, dönsün

Seni dövemez, dizini dövsün, dövsün

Kız kardeşlerin sesini duysun, duysun

Kadınlar sokaklara dökülsün

GAZETENİN MIMARLARI

Saadet Babagir

Hebun Barış

(Baki) Can Doğan

(Şevkiya) Derya Ayebe

EK-2
VAKA ANALİZİ
SUNUMLARINDAN ÖRNEKLER

DİLSİZLERİN
DİLİ
OL!!!

#Kanguru Yumruğu

KONUŞAMAYAN
DOSTLARIMIZIN
SESİ OL!

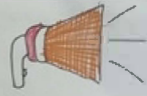
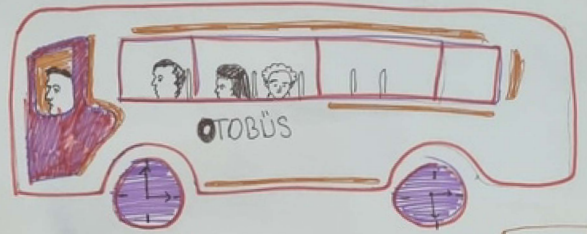
#Kanguru Yumruğu

Hayvanlar mülk
Değildir!

-Hay'di-

#Kanguru Yumruğu

ULAŞAMAYAN-
LAR

Yerinde ve

Vaktinde
Ulaş

#Ulaşma Ulaş

Haklar Projesi Avrupa Birliği tarafından desteklenmektedir.

**HAK
LAR**

**HAK
LAR**

HAKLAR PROJESİ

www.haklar.org

[haklarprojesi](https://www.instagram.com/haklarprojesi)

[haklarprojesi](https://www.facebook.com/haklarprojesi)

[haklarprojesi](https://www.twitter.com/haklarprojesi)

**uğur
mumcu** ARAŞTIRMACI
GAZETECİLİK
VAKFI

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Gençlik Servisleri Merkezi Derneği (GSM) sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.